ГОСУДАРСТВЕННАЯ БИБЛИОТЕКА СССР им. В. И. Ленина

ДИКАГІА ГІУЛАКХ—ЛАКХАГІА ХЬУВКЪАМ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкоман, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрин Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 66 (3920). | Шоатта, 6 июнь, 1964 шу. | Мах 2 кап.

КРАСНОДАРСКИ КРАЙ. Гурахьа дІадийнача кІи хІара гектара тІара 40 центнер яххьа лаьрхІад Новокубански производствени управленерча «Ленина некъ» яхача колхоза къахьегамхоша.

Шоашта новкъостал де хими оттаьй ахархоша. Гурахьен бІаьстах юкхьен овлашта подкормка ярал совгІа, хІанз овлашка йоаца подкормка еш латт. Соахка из подкормка ярах управлене цхьашалоача боахамашка хІара гектара тІара 7 центнер а йоалаш соадаьлар ялат.

СУРТА ТІА: механизаце Ерригсоюзни института Армавирски станце хьаьча опрыскивателаца овлашка йоаца подкормка еш латт гурахьа дІадийначча ялатийна.

Н. Стороженко сурт.
ТАСС фотохроника.

Къона кулгаш—дошо кулгаш

Вай республике къонагІчарех я Наьсарен «Электроинструмент» яха завод. Тха заводе болх бечарех дукхагІбараш кагирхой ба. Дукхаха яц царех цхьабараш городашка Ростове, Выборге дийша а баьнна цІабаьхка. ХІанз шоай болх дика бовзаш къахьегаш ба уж. Царна юкъе я Газикова Іайшет. Ший балха опыт дІалуш, шийца болх бу нийсархой балхах дика кхетабеш прессаш тІа болх беш я из. Завод болх бе дІайоллаеннача хана гІалгІай мехкарех цхьа Іайшет мара яцар прессаш тІа болх беш. ХІанз из сенна бараш дукха ба тха заводе. Царна юкъе ба хІара смена норма 120—130 процент кхоачацъю яи. Бештоева Марем, Мизгиева Маня, Гациева Дугурхан. Уж берригаш Іайшета Іомабаь болхлой ба. Къона кулгаш — дошо кулгаш да оал царчарех. Из яштта да а да. ХІара сменах отташ статораш хьаю царех хІаране.

Обмоточни цехе болх бераш а мехкарий ба. Цу цехе болх беш 40 совгІа гІалгІай Іо! я. Хьалхашка латта деккараш дика кховчашдеш, балхах дика кхеташ я Ганиева Маржан, Баркинхоева Либихан. Духхьашка балха боагІача хава цига болх беча мехкарех цхьа йо! яцар балха говзал йолаш. Царна балха говзал Іомаира берига из тІабахийта къахьийгар мастераша Маржанен Либиханен. ХІанз шоай мастерашта яйсса статорашта обмотка еш, брак ца хулийташ болх беш ба мехкарий. Смена нормах 4 статора обмотка е езача 8—9 статора обмотка еш дика болх беш ба цар хьийха Кясиева Іайшет, Саралиева Лейла, кхыбараш. Сверлилчикашта мел кийчъю деталаш кийчъераш а мехкарий ба. Иштта да дошо кулгаша доаха толамаш.

1962-ча шера ноябрь бетта денз я со «Электроинструменте» болх беш. Прессашта болх бе Іомаелар со цхьа шу далалехьа, хІанз обмотчицалла болх бу аз.

«Красный молот» яхача завода болам хьал е лаьца ах шера план хана хьалха кхоачашъяра берига яиа тІабахийта къахьегаш ба тха завода берига мехкарий.

А. ИМАГОЖЕВА.
Наьсарен «Электроинструмент» яхача завода обмотчица.

ХЬАЛХА ЛАТТА ЗВЕНЬЕВОЙ ВОЛЧА

«Горец» яхача совхозе дахаьнна арадаьлар тхо. Урус-Мартана производствени управлене дожхагІа долча бовхамех цаІ я из. Іурра директора кабинете совхоза керттерча агрономаца Александр Андреевич Симоновичаца хьоашал тохийтар тхога. Оаха даьча хаттара по жоп делар:

— Бакъ а долаш, Первицке Владимира дІадоладаь гІулакх хьалхаьцараш тха болаш ба. Уж ба звеньевойш Сангиреев Тапеи Мусаев Жабраьили. Цар участке даха безам бий шун? Шо раьза дале, даха доагІаргда вай! Декхе даргдац шо. Дагадоххарах ях аз, — хьайла, укханга хьажал,—нов. Симоновича хьаккоадайир тхога язъяь хинна цхьа каьхата ляст.

Іоеш оаха: «Сай звенона севооборота участок а эшаргйола юртбоахама техника а ялар дех аз. Цу тайпарча участка тІа ялатийна лаьрхІа хьажкІаш кхее лов са звенона механизатора Первицке методах, кулгаца къа ца хьегаш. КхоалагІча отделене цхьоалагІча бригада цхьоалагІча звеной звеньевой Сангиреев Тапа».

— Иззамо заявлени язъяьй шоллагІча звеной звеньевоя Мусаев Жабраьила а, — йоах керттерча агрономо. — ХІаране декхар тІеийцад 210 гектер долча лаьттан хІара гектара тІара 45 центнер хьажкІаш яха аьнна.

— ХІаьта план меллай?

— Планах яккха езар 24 центнер я, — йоах керттерча агрономо. — Кхы мел дар доацаш, шоашта цхы тІа а юртбоахама инвентарь ялар дийкад цар.

ТІаккха, Сангиреев Тапий звенос болх беча участка стане долх тхо. Духхьал кхай тІарча стана тІабода вникъ. МугІарчех дІаоттаяь латт цига машенаш. Порядок а лостам а хилар хьахьокхаш да гІулакх. Трактора юкхе нийсвелар тхона ший сменах тІаоагІа тракторист Тангиев Абу. Ший кхай тІа дІавахалехьа геттара чамбенна хьожаш воалл из ший тракторга. Цигга ва слесарь Висултанов Іумар а. Запасной культиватора цхьа оатхал нийсъеш воалл из. Цигга хьатІавоагІа звеньевой вола Тапа ше а. Вела а къежаш йоах цо:

— Тха участкага хьажа безам бий шун? Хьадале. Укх сахьате со се вола цига. Селхан дукхха догІа дийлхачул тІехьагІа, хІанз ловсаре додаш латт лаьтта, цхьаккха минут йоае йиш яц. ТІехьайийза культиватор а оасар дохаду мекхаш а долаш йола трактор хьа а лотайийя кабина чу дІачухов из. Трактор харшошка дІалийс а еле тІехьа-тІехьа дукхагІа тхона гаьна йоал. ХІаьта тхо цунна тІехьа хьежжача латт, оасарах цхьаккха хІама тІа доацаш долча кхайна бІарг тІера ца боаккхалут. Цхьатарра тІамьинай хьажкІаш. Ца яле а ма езар: эггара дикагІа йолча ханашка квадратно-гнездовн хьесапе дІайийнай уж. ХІара гектара тІа цхьацца центнер кельйии тух тессай. ХІаьта фу а дика хийчаь дар. Цун йоаххо яьй контрольно - семенной лабораторе болхлоша. «Одесски - 10» яхача сортах йола хьажкІаш я участке дІайийнараш.

БІечашка шовй боарамагІа лийгад фийгаш, хІаране чу 2—3 фийг а болаш. ХьажкІаш дика тІаллара новкъостал дир 27—28 сантиметр кІоарга язбь ахаро, 2 лийлахьа тІоадал дІакъайла екхаро, хьажкІаш дІаелехьа шозза культиваци яккхаро. ХІара гектара тІа шишша центнер суперфосфат тессай.

Цуя тІехьагІа юха а къамаьл хул тха звеньевойца. Цо тхона ювц дІахора планаш, ше тІаиЗиа декхар тешшаме кхоачашдергхиларах а хІара гектара тІара 45 центнерал кІезигагІа йоацаш хьажкІаш йоахаргхиларах а.

— КІезига хьа дац дІахо хьега дезар, йоах цо.—ХІанз хьалхара культиваци яьккха а даьнна, шоллагІъяр яккха долалургда тхо, подкормка а еш. ХІанз оаха аммиачни селитра тоссаргья, лаьрххІа къовсам болабергба оасара дукхьала. ХІаьта керттердар из да, хьувкъам а тІаккха дика хургба. — йоах Тапас.

С. ВОРОНИН.

МОСКВА. Советски промышленноста а транспорта а толамаш хьагойтара йолча СССР халкъа боахама карагІдаьннарий Выставка павильонашка гулъяьй мехка дикагІйолча 1300 предприятен организацен опыт, царна карагІдаьннар.

Промышленностен транспортен павильонашка дІанийсъяьча ерригача экспонатех 50 процент ВДНХ-е укх шера хьагойташ да.

Сурта тІа: «СССР-а транспорт» яхача павильонера континенташа юкъерча а чурча а йоккхийча фецарча линешта йолча низ болча 182 моттиг йолча «ИЛ-62» яхача фецарча лайнера макет.

О. Кузьмина сурт. ТАСС фотохроника.

ЛЕРТТІА КИЙЧО ЯЦ

ХІАНЗ геттара сихделлад массе боахамашка дІайийнача культураштa гІулакх делга. Шовй болаш бола из тІабахийта къахьегаш ба механизатораш хьувкъам дикен лаккхе кхебар дукъа.

ВІалла дицдалийта мегаргдац дика хьувкъам хьалкхебичча из лоацача хана чуба безига.

Мишта кийчо ю Наьсарен производствени управленерча «Экажевский» совхозе цу гІулакха?

Во ю ца оале, ала хІама дац.

Эггара хьалха ала доагІа цига техникана ремонт е мастерски ца хилар. Погодин хьалаш телхача саца дезаш да техникана ремонт яра балхаш.

Кхьметтел дозалаш хьалъийду механизм а яц совхозе. Цудухьа двигатель хьаккхар, юха дІаоттаяр сенна дола хала балхаш тракториcташа, комбайнераша шоаш де деза.

Цул совгІа трактораштa, комбайнашта, кхыйолча юртбоахама инвентара сихха ремонт ергйолаш слесарий штат яц, оатхалаш тоеш йола токарни станок шиъ хала езача цаІ мара яц.

Цу деррригнеша чІоагІа тІехьдоах ялат чуэцача техникана ремонт елта. Масала, ремонт е езача ка бола ялаташ чуэцача 8 комбайнах тоаьраш шиъ я, хІаьта тоае езараш кхы а ялх я. ХьажкІаш чуэцачен силосанн 34 комбайнах кхаьннека мара яьяц ремонт, хІанзчул тІехьагІа ремонт е езараш 23 я. ХІаьта иштта дукхагІчарна ремонт е езаш я коартолаш йоахв 18 машин, свекла оаккха 6 машин, жаткаш, яштта кхыяраш. Иштта ремонт еш хилча ханахьа яргъяц совхоа техника тоаь а ялаташ чуйина а.

Мастерскеш ца хиларал совгІа запасни оатхалаш а яц совхозе. Из деррига дика хов. Наьсарен производствени управлене кулгалхошта. Цхьабакъда, керда коллектив ялат чуэца ханнахьа кийчъяра кІезига новкъостал ду.

Совхоза кулгалхой шоаш а ба сатийна. Мастерскеш хьалъе езараш шоаш болга а цу гІулакха совхоза хьахийца ахча долга а хов царна, гІишлош хьахъеш йолча бригада болх тоабе беза. Дехар ца а деш болх хьабайта беза прорабага вов. Горбаковга, цу гІулакха вІашагІъеллай из бригада, цу гІулакха лелаву прораб а.

Нов. Горбакова болх во лелабар хьахьокх, эшаш йола хьун материалаш йоллашехьа шийга массекказа директора аьлча а цо техника кІалъоттае кхоалленаш ца яро. Цудухьа дукха юртбоахама инвентарь латт малхе, догІа кІел мукх хоаш.

Техника, къаьстта комбайнаш, тоаяра гІулакх чІоагІа тІехьдоах «Сельхозтехника» Сунженски МРО-с ший декхар кхоачаш ца даро. 15 ди да тоае аьнна комбайна цхи двигатель цига дІайихьа, уж хІанз а тоае йолаьяц.

«Экажевский» совхоза техникена ремонт лерттІа е торо йоацилга хоаш хилча хьалхарча аргІах тоае йоагІар цо уж Уж кхоачамбоацараш сихха дІадаха а ханнахьа техника тоае а еза совхозо. Кердача совхоза дукхагІа новкъостал де деза производствени управлене.

Б. АРЧАКОВ.

ТЕХНОЛОГИ ТЕЛХАЮ

БЕРКАТЕ культураш кердача технологех кхееш я укх шера республикера дукха хьажкІашн свекла лелаю звенош. Кубанерча цІи хезача свекла лелаеча Светличин Владимира технологех свекла кхееш йола цхи звено вІашагІъеллай Шаьла производствени управлене «Гудермесский» яхача совхоне. Цу звеношта кулгалдеш ба механизатораш вв. Эскиеан Адамови. Царех хьалхарчуига лелае дІаеннараш 60 гектар свекла я, шоллагІчуига — 70 гектар. Свекла лелаеча цу шинне а доккхий декхараш тІаийцад укх шера — хІара гектара тІара 300—350 центнерал кІезигагІа йоацаш шекара свекла чуэца а дІабода къахьегами ахчеи эггара кІезигагІа хилийта а аьнна.

Цхьабакъда, дІае йолаеннача хьалхарча денношка а денз чІоаттІа телхаю укхаза шекара свекла кхеяра технологи. Аьнча кхоачамба, из культура дІае звено 12 апреле йолаенайоллашехьа а 10 мае мара дІайийна ца ялар. КІезигагІа йола ха лархІайиш йий цунах! Фуд хинвар? Из да нов. Адамова участкера лаьтта тІоадал дукха йолаш а ханахьа ловсара ца додаш а хинна хилар. Из иштта доллашехьа а, совхоза керттерча агронома нов. Рябова указени еннай лаьтта ловсара дах-дахача свекла дІае аьнна. Шеко ца иштта дІайийна свекла цхьатарра тІаьрг ца хилараи. Цул совгІа, цу участкера лаьтта ло хийчаь дукха талам йолаш хиннад.

Кхалаш нгІара катокашцем ротационни целашцем галаш йохае еза аьлар цхьоалагІча отделене агронома нов. Милостовен звеньевоя нов. Адамовен. Цул совгІа, цар лаьрхІар ерригача участкера лаьтта ловсара даххалца свекла дІа ца юаш сабар а даь, цул тІехьагІа лоаццача хана из дІайийна яккха. Цу ханналца мекхаш довхаш культиваци еш оасарца къовсам лоаттаба дага хиллабар уж. Цхьабакъда, нов. Рябова ладугІа а ца ганзар цар нийсача хьехамашка. «Свекла дІаелехьа еза катокаш текхайойла, хІаьта дІайийна аьнначул тІехьагІа цІаьхха а токхайойла» — аьнна елар цо указани.

Укх тайпара харцахьарча новкъа ваьккхар цу указане. БІарча бутт баьккхар свекла дІайийна ца йоалаш. Оахам йоккхий галаш йолаш хилар бахьан долаш цхьацпайолча моттигашка лерттІа лаьтта дахадаар фу, хІаьта тІоадал ца тоьар бахьан долаш тІагІоллачарча тІоанашка дІадела фу 20 гектара тІа юкъ-юкъера дайра.

Из тайпа сурт эттар 14 апреле дІае йолаь свекла 13 мае мара дІайийна ца ваьннача звеньевоя нов. Эскиева участке а.

Из деррига а дІадаьнначул тІехьагІа, нов. Рябова еннача указенех 80 метр вІаши таьна а йолаш хиш декха цхорагІа харшаш даьхад, дІоахалашка даха дезача метте.

«Из хІама дац, — йоах керттерча агронома, — хий деттача установкашна свеклайна хьалхагІа хий а теха, харшаш дІадукъаргда оаха, культиваци ергья, хІаьта цул тІехьагІа юха а харшаш а даьха, шозлагІа хий дуларгда». Иштта уйла йолаш волча нов. Рябова керттердар дицду: свекла кхеярга дІаводар кІезигделга.

Нов. Эскиева участке эІырг тоха йолаелча денз свекла юа чоаннаг детар. Звеньевоя ший хаяна дІахайтар из керттерча агрономага, свеклайна дуст ца техача дарг ца хилар дІаьйдар. «ХІама доргдац, сагот ма де Іа, тохаргда вай», — сетадир цук нов. Рябова.

Ха дІайодар. Цхьабакъда, зулам ду садоакха хІамаш йоаяра лаьрхІа дош хІама дацар. БІаргашта бІаргагуш йоеш латтар свекла, къаьста дукха чоаннаг лета итт гектар. ХІаьта а дукха сагота вацар керттера агроном.

«Кхера везаш хІама дац,—аьлар цо,—цу 10 гектара тІа хий тІа а хийца чоаннат къейлайоаккхаргья вай, хІаьта свекла кхы а хьалтІайоагІаргья». Участка тІа хий диллар, цхьабакъда, свекла-м хьалтІаялазар. Свекла яьнаеце а деррига ххьа дІалаьца оасар-м даьлар. Оасар дІадаккха а цул тІехьагІа 10 гектара тІа цІаьхха свекла дІае а йийзар.

Из деррига а дІадаьнначул тІехьагІа, гербицидаш еняр совхоза свекла тІайолча кхашка химически способаца оасар де лаьрхІа. Цхьабакъда, из ца а деш, хиш деккача харшашка обработка еш дІаехийтар уж. Бакъдар аьлча, цу тайпара гІулакх лелаеш хилча, даррегІча маьлах шекара свекла кхеерг ма йий аьнна даладог дац. Свеклайна обработка яра гІулакх нийса вІаштІехьа ца даьккхача баргбац совхоза специалисташ. ТІаккха мара дика хьувкъаргьяц свекла.

О. КОДЗОЕВ.
тха спецкорр.

КЕРДА МАШИНА

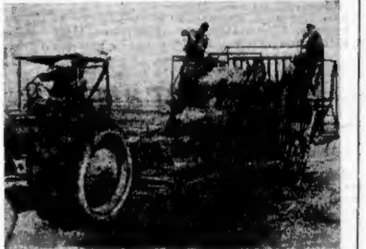

Хьекха касарах уллача аьла йІоаххалта шорттига, цхьабакъда, бІубеина дел бІарга ца аьна тайпа йол хьокха агрегат. Хьалха йодаш трактор я, хІаьта цунна тІехьа дел массазаръяр сенна йола РСМ-8 яхача тІехьаюзача комбайнах аьккха ча гулдерг. Мичара ена, фу керда хІама я из?

— Іаи замалахьа техникана ремонт еш тхо долча хана, — дух тІа даьхар тхо тракториста Богданов Александра, — тха бригадира Терновсков Семена кертагІдаьккхар тІехьаюзача комбайнашцара ча гулдергаш йол гулъергаш хургйолаш кийчъелга.

— Нагахьа сенна вай гаьнара боацача лоалахоша, — йоахар тхога цу хана бригадира,— червленцаша, балха юкъера дІаяьхача ка бола ялат чуэцача комбайнийн бункерех кхашка минеральни удобренеш ехка агрегаташ яь яле, йол хьалъэцарг вай хІане яц.

Иштта дагадехар Шелковски производствени управлене «Красный пахарь» яхача колхоза механизаторашта йол гулъерг хьевяга. Цун конструкци башха хала яц. Ча гулдерга рама хотт (ІоіІаьхъю). Цу тІа Іочулестача транспортера хьалдхашка оттаю комбайнах йоаллача ча гулдерга транспортер йолайолийташ йолча передаточни коробка новкъосталца Т-28 е «Беларусь» яхача тракторгара низ нийбеча гІоаро болх бе йолайолийташ йола комбайнен подборщик.

Колхова говзанчаша хьеяьча йол гулъерга тІа болх беш кхосаг ва. Цхьан сменах по беча балха оасарле 15 гектар я хІара гектара тІа 20 центнергара 30 центнерга кхаччалца йол йоалеш йолча участке. Йол кІезигІа йоалача участке кхы а сихагІа бу болх.

Цо хьахьокх цу тайпарча цхьан агрегато 20 — 30 сага меттел болх беш хилар.

Йол гулъяра болх сихбара дукххаза а тІехьара тІатетта волокушаш лелаю. Цхьабакъда, касарах улла дІайийнача баьцех аьккха йол тІехьара тІатегташ гулъеш хилча, цуна юкъе Іалаьмате дукха лаьтта ух. Из юкъе ца ахийтара аьттув болаш я керда агрегат.

Дика, эшаш йола машина я «Красный пахарерча» механизатораша вІашагІъеллар. Хьаьнра геттара атта а балка тІа тешамен лакха оасарле йолашн болх беш йола из машин шерра юкъеккухьаргья вай республике кхача боахамашка а.

Сурта тІа: болх беш йоалла 1964 шера керда хьаь агрегат.

М. Ткаченко сурта тексти.

МЕХКА КХАШКА

БІаьсти ахканга яьннай. БІайхача малхо Даьхен кхашка мехкаю ший зІанараш. Цхьабакъда, май бетта каст-каста морхашта юкъе лечкъар малх. Дукха делхача догІаша болх бе хала хулийтар ахархошта. ХІаьта а догІо дика новкъостал дир дІайийна хІамаш дика тІаялараи дегІаярам.

Йоккхача, хозача коталонца ахканна накъа боагІа мехкарча кхашкара къахьегамхой. БІаьстан юхье дув кІа дІадера план 104 процент кхоачашъяьй. Эггара толашагІа йола кхачан культура тІайолаш 47,3 миллион гектар яр май бутт чаккхбоалаш. План тІехххоачашъяьй эггара дукхагІа из культура кхееш йолча Российски Федерацен Казахстанои. БІаьстан юххье дІадийна ялат цхьатарра тІадаьннад.

БІаьсти яьча денз 31 май хьатІакхаччалца СССР Министрий Советерча Центральни статистически управлене даннеех, бІаьстан юхье юв культураш 134 миллиони 693 эзари гектара тІа дІайийнай колхозашеи совхозашеи, план 93 процент кхоачашъяьй. ТІехьа кхача культураш дІаювшн дІайогІаши я: хІанз а балхаш деш да хьажкІий, коартолий, баьца даарий кхашка. Дукххача районашка дІаювш латт гречихен боргіи. Лоадама ца юсаш массанахьа дІайийна яьннай лен-долгунец.

БІаьш эзараш тракторaш тІалаьхкай механизатораша дІайийнача хІамашта гІулакх де. ХІанзчул тІехьагІа бе безаш дукха болх ба. Нух тоkхош йолча культураша ухх аьхки дІалоацараш итташ миллионаш гектараш я.

Мехка къулбехьене ка боаккхаш, зиза доаккхаш, фийг бузаш латт гураха дуа ялаташ. Средни Азе къулбехьарча районашка тІа-тІа дукхагІа боахамаш да ка бола ялаташ чуэца долалуш.

Къулбехьен бешамашка сом кхаьчаб: чуэцаш латт гІамгІаш, боалаш, комараш, хьачаш. (ТАСС).

ДОШ ЧІОАГІА ЛЕЛАДУ

Цхьа минут ха зехьа йоа ца еш хьинаре къахьегаш я коммунистически къахьегама сийлен цІи делаю тха установка коллектив. Сийрд» продукташ араяецара пхе бетта план 13-ча мае кхоачаш а яь. къахьегама темпаш кхы а лакхъеш къахьег тха установка технологаша. Укх бетта хьалхарча деношка а доккхий толамаш даьхад оаха. Семилетка ялхлагІча шера 6 бетта план 27-ча июне кхоачашъергья тха коллектив.

В. БЕЗОБРАЗОВ,
крекинг-завода № 21-1 йолча установка начальник.

ДОАХАН ВО КХОАБ

Урус-Мартана производствени управлене Мичурина цІерахча совхозе чІоагІа дика доаръІаш я кхоалагІча отделене шурий-товарни ферма. Цхьабакъда, совхоза дирекцие иштта лоархІе а аьнча санна тІехьаьс из ферма. Шура яккхара йола дІабахача ахе бетта план кхоачашъяьяц ферма коллективо. ХІара кхоабача Іаттагара 550 килограмм шура яккха езача 400 килограмм гарга мара яьккхац. План кхоачашъе торонаш ца хиларах тІехьайисаяц ферма коллектив. Шура кІезига яккхара бахьан доахана во гІулакх делга да.

— Дийнахьа эрий тІаьннача баьца гІа дожаду, хІаьта бийсен цхьаккха тайпа хІама а ца дуаш помещенешка чудоахаду оаха доахан, — йоах ферма заведующе Бетигов Хьамиса.

Цул совгІа деттача доахана карбанна а телаш, из тела йиш яц хьайбаш бийсан лоакъарца ца кхабар бахьан долаш.

— Уж кхоачамбоацараш дІадахача хІара доярка дийнахь хІанз йоаккхачул 20 килограмм совгІа шура йоаккхаргьяр, — йоах ферма дикагІча доярка Аднева Іаламата.

Уж гІалаташ дІадахарца мара вІаштІехьдаргдац хьайбай продукци совъяккха. Цудухьа сихха цунга хьажа еза совхоза дирекци.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ЦАХАДДАШ КЪОВСАМ!

Дика идеологеца дира къовсам лоаттабе бевзира а советски нах тIехьайнеча замах уйлаш йоацаш хьалхкхебе безилга а белгалдаьккхад КПСС ЦК июньски Пленума (1963 шу) решенеша.

Пленум дийначул тIехьагIа Iилман - атеистически дыша духьаларен болх тоабара дамбе цхьадола хIамаш даьд Грозненски производственни управлене парткомех партийни организацешка. Цхьабакъда, цу балха юкъе кхоачамбоацараш хIана а кIезига дац. Новкъадале а цхьабола нах, дукхагIча даькъе ха яхе нах а болаш, дыша гIулакхаш лелабеш ба.

Тайп-тайпара мурдаш вIашагIбетталуш моттигаш хинай цхьайолча юрташка, хIаьта уж махулла шоай мугIараш шерда а гIерт.

Къахьегамхошта чIоагIа ве цу шариIатах саг йоалйарои саг йитарои, дукха цестий акувларо, кхеиза йола йиIигаш маьре ахийтаро, иштта кхыча воча гIулакхаша.

Сумат заьчув тIехьагIа во кьал долаш Горичеистоцнаески больнице воаллар даь шу даьшна кIаьак Абдурахманов Лема. Лораш шоашта могар даь оаршагIбаларах кIама виллазар. КIаьлк велар. ШолагIа вола кIаьлк Юшаев Гаду лораша кIалкара ваьккхар. Из деррига а хилар кIаьлка даси нанаси уйла да еш буьалба дыни икар дарах, хIаьта из бIека гIулакх даьча сага шин хьа а ца юецаш йисар.

Грозненски шурий совхозе Кунга-хьажий мурдашта цхьан нана керте латташ вар Алгуев Джанатхан. Ше деш доле зе кхета а даь из ниса доаца гIулакх дитад цо, хIаьта хIанз из мурдашта юкъе а ваьц. Цхьабакъда, из болх иштта биттаьлла даьрхIа ваьц керда аьвшна «тхьамада» Акбулатов. Шийна могар ду цо мурдий тоабе юкъа вIашагIтоха гIерташ.

ШариIатой Iадатой Iалаьмате чIоагIа ховкъарле ю кхалсага. ШариIата боккъонах малача сага нийса даьрхIа

йиш йолаш яц кхалсат. Дукха ха йоацаш Комсомольское яхача юртарча Цураев Уоздера 16 шу даьнна йиIиг йоалайир, хIаьта из бахьан долаш судо бехктокхаме а веза из. Иштта таIазар даьд Грозненски опорно-хьокхема боахама трактористо Шовлаев Мумалена а. Чечен-Ауле вахача Исмаилов Салмана йоалавар ворхIагIча классе деша ягIа йиIиг. Кхалиьаха совета школа дирекции юкъе елча мара хьаьлиьххац из. ХIаьта укх деношка 15 шу даьна йиIиг йоалаьй Комсомольское яхача юрта вахача Тайсумова. ХIанз уж факташ тохкаш я следстви.

Цу бакъдараша хьахьокх тха партийнии комсомольскии организацешка, юртарча советашка закон телхадераша, общественна духьаларча элементашка леррттIа къовсам ца лоаттабелга.

Наха юкъе беш бола дыша духьаларе болх тоабара уж тайна моттигаш хургйоацa хьалташ Iалашдарa шиь беррига болх тIаберзабаьб парткома.

Наха юкъе беш бола Iилман-атеистически болх Iомабеш хилар парткома идеологически комисси, хIаьта цу даькъе дукха кхоачамбоацараш гуча а даьлар. Из дош дийцар парткома бюрое.

ХIанз из болх тоабера де дезараш белгалдаьхаз. Эттера хьалха шерде, даьрхIад лекторий-атеистий мугIараш, лекций, беседай чулоацам цIенхаштта тоа а беш. Ший оалан тIара болх тоабе декхарийла я «Знание» яхача районни общества отделени. Дукха хош де атеистически пропаганда дыша гIулакхаш лелалеча наха юкъе е езилга. ХIаьта тха цхьайолча лектораша вIалла а дыша гIулакхаш ца доахкача наха еш лекцеш.

Ведана района лекторски группа дIадоладаь ду лелабеча наха юкъе индивидуально болх белта хьал а лаьша атеистически пропаганда яра чIоаттIа терко тIаьхийтай «Знание» яхача общества отделени.

Берригача Iилман-атеистически балха тIахьожам беш я юхьанцарча партийни

организацей идеологически комиссеш, цу даькъе хьинаре кьахьег агитаторашеи пропагандисташеи.

Iилман-атеистически пропаганда еча доархIаме моттиг дIалоац культура цIенойша, библиотекаша, кинотеатраша, клубаша. Атеистически болх тоабара дукха къахьийгаш культпросветучреждений боллоша. Бакъда, хIаьчул тIехьагIа де дезаш а Iалаьмате дукха да. КIезига ю клубашка хаттарийн жоппий сайреш, кIезига хьокх дыша духьалара фильмаш.

Хьалхуаш йоагIа тIехье дыша гIулакхаш доацаш хилийтара йоккха моттиг дIалоац школаша а. Дыша хьадоала зулам довзаш дыша духьала цахаддаш къовсам лоаттабергболаш кхее еза къона тIехье. Цу даькъе дика масал гойт Чечен-Аулерча школа коллективо. Укхаза каст-каста арахец «Къона атеист» яха пенгазет, дешархошца тайп-тайпара атеистически болх бу. Цунца цхьана цу тайпара атеистически болх бе беза берий даьй-ноаношца.

Дыша духьала пропаганда яра чIоагIа доархIам болаш я юрташка бахача наьха словдаш а. Партийни организацеша юртарча советашца цхьана къаьстта терко ю цу гIулакха.

ДIадахача шера Толстой-Юрта хиначa къахьегамхой схоле тунеадцийн ду лелаберийн бIехa гIулакхаш гучадаьхадар. Цул тIехьагIа дукха нах найсача наьча тIа баьлар ду бита а бита.

ТIагIерта а хоавамболаш а атеистическо пропаганда яра. Дынах довла зулам долча бесса дIадоваийтара дукха формаш я. хIаьта царех масала дикагIа пайда оаш а беза. Парткома, юхьанцарча партийни организацеша шоай деррига хьинар оаргагIдоаккхерга къахьегамхашта атеистически кхетам баlара, цахаддаш къовсам лоаттабергба дыша духьала.

С. ИБРИЕВ,

Грозненски производственни управлене парткома секретара заместитель.

Къахьегамхой партийни кхетамца кхебар

Укх дешара шера кружокашка, школашка, семинарашка шоай политически кхетам лакхбеш 3650 саг ва Старопромысловски районе, царех 60 процент сов- гIа парте бовца къахьегамхой ба. Цунах гуча да партийни дешар Iомаделга дукхачa наьха гIулакх я хинна дIаьттагга.

Дикка дегIаьлкхай политически дешар шоай доIаме Iомадара формаш а. Теоретически семинарашка марксистско-ленински теори Iомаеш 1100 гаргга саг ва. Марксизм-ленинизм шоай доIаме Iомаеш болча наха долча новкъостала 300 совгIа лекци йийшай. Дукха коммунисташ, комсомольцаш, парте бовцараш ба сайрийнарча а заочни а институташка, техникумашка, болх беча кагирхошта йолча сайрийнарча школашка, профессионально-техническа образоване кружокашкеи школашкеи дешаш.

Политически дешар шердаь дIадахьарах а цун идейни боарам лакхберах а доккха беркат довл дешию барий политически а къахьегама а хьинар лакхдара. Района шерра яьржай коммунистически къахьегам бахьанца лелаю социалистически яхь. Цу патриотически боламе дакъа лоацаш болхлоехи гIулакхерча нахаха 5000 совгIа саг ва хIанз укх сахьате. Дукхха болхлойи инженерно-технически болхлойи парте ух.

Къахьегамхошта идейнии къахьегамен кхетам лулга вIашн дика тар а деш дIадахьа лоаш бола башха-дика пропагандисташ хьалхайнаб дешар доладеначa юкъагIа. Цу тайпарча дикача пропагандистех ба новкъостий В. Ф. Плохотникова, Г. В. Турчинова, А. Г. Чамиьян, В. К. Деребизов, ии. Гаро, В. Г. Хайбулин, иштта кхыбараш. Цу пропагандисташа денна беча балха тIехь къаьстта белгалдоал цар шоай болх коммунистически хьисапе лелабещ хилар, кIорга а ца деш, хIара занятена уж тIехбаьнна дика кийчлуш хилар. Цудухьа хIаранена кхетае этта йолаш, хIарaне дика дIаэцаш куд цар шоай занятешка дуаацар. Деша ухараша хьинаре дакъа доацаш, идейни боарам лакха болаш чакхьоаиа цар занятеш. Дешаре гIулакх дикагIа лелийтара, дешараша хьинарeгIа дакъа лацара доккха новкъостал куд пропагандисташа лелаеш йолча къаьст-къаьста задaнеш тоабара методах. Масала, «Предприяте боахама белха анализ» яхача темах занятеш йолча хана «Старо-

грознефть» НПУ транспортни конторерча семинарски группе (пропагандист нов. Хайбулин) къахьегамаи алапенеи йолча инженера Л. А. Скибинас шиь къамаьлица кертагIдаьккхар наьккъаш дехкача бригаде гIум, жагIа, кхьйола материалаш кхухьа бортови автомашинаш хIанз а кера йоасса езаш хилар. Пропагандиста нов. Хайбулина цигга тIадилар деша багIача дикагIа болча рационализаторашта новкъосташта И. В. Агеевни И. Д. Колесниковн цу хелача балха механизаци мишта ергья уйлае, аьнна, С-100 яхача трактор тIа навесни оборудовани а оттаь, бортови автомашинаш тIара гIум а жагIа а механизмашца боссабе йиш хулийташ йола предложени елар цар. Цар предложени чаккхьаккхар—халача балхах мукъаваьлар бархI болхло, предприятега йиш яйзар шера 6 эзар сом ахча кходе.

Вторични методий цехе, конкретни экономика Iомаеча кружоке, «ДикагIа пайда эца бедалах, материалех, электроэнергех» яха тема Iомаеча хана пропагандиста нов. Г. В. Торчиновс къаьстта заданеш елар кружоке деша ухараштa: лаборанткана нов. Г. Ф. Куновайна — цехера амортизационни отчисленеш мел лий а царех пайда мишта оц а хьажа, аьнна, кладовщикана нов. И. Д. Антоновайна — цеха оборотни фондаш Iомае, аьнна, оператора нов. Ю. В. Панкратьеве — бригаде а цехе а электроэнерги кхоира наьккъаш лаха, аьнна. ТIехьа тIайоагIача заняте кIоаргга дуз тIа а доалаш дийцар уж дешаш. Масала, нов. Панкратьева ше къамаьлаш белгалдаьккхар къахьегем вIаштIехьбаккхара гIулакх тоадарен 57 геолого-технически гIулакх чакхдаккхарен чотах алхха цхьан 1963-ча шера бригадо 12 эзар сом ахча кходаь хилар.

Занятеш шоаш дикагIа лелийта да Iеш. экономика дешаш конргагIа довзийт деша ухараштa къаьст-къаьстача наха хьадла заданеш теларо, оарцагIа боах къахьегама овсарле лакхъяра керла торонаш даха.

Цунца цхьана белгалдаккха деза цхьайолча кружокашка дешара гIулакх Iилман коммунизма теори кIоаргга кхета ца еш. алхха тIалатта бовхама гIудакхаш дуацарах кхоачамбеш лелаеш хилар. Из бахьан долаш цхьайолча моттигашка эшшача боараме беркат хьа цо довлаш, производства чура торонаш лахара кIезига пайда эцаш, наха эшшача тайпара кхетам ца луш лийнад политически дешар.

Дешара шу чакхдала юхейисар дукха ха яц. ХIанз укх сахьате кружокашка, школашка, семинарски группашка Iомаеш арвш КПСС Центральни Комитета февральски Пленума материалаш е. Уж материалаш лаьхкача теоретически боараме Iомаяр Iалашдеца, ерригa идеологически балха средствaш къахьегамхошта идейни кхетам лулга чIоагIдара, коммунизм хьалхьара программа кхоачашъе уж оарцагIбахаре тIаерзаелга — иштта да хIанз партийни организацешта хьалхашца латте декхар.

Г. ОСЬМАКОВ,

КПСС Старопромысловски райкома инструктор.

Пермски область. Малхбузен Урале хьу кийчъераштa юкъе шерре болам баьржаб тысячикий бригадеш совъякар духьа. Цу болама инициатораштa юкъе цIи йоаккх Чусовски хьунпромхоза Усть-Тарымска хьун пунктерча Жуков Николая эIамигача комплексни бригада. Боля нийса вIаштIехьбаккхаро бригадага йиш хулийт лакхача темпаца хьу кийче, графикал хьалхаьа.

Хьу кийчъераша лелача ерригсоюзни яхье хьалхара моттиг яьккхача коллективашa хьалкара преми хьожаьй.

Сурта тIа: Жуков Николая бригадаре хьу хьоакараш хьу кх тIа йоаккхаш болх.

Е. Загуляева сурт.
ТАСС фотохроника.

«СЕРДАЛО»
2 агI. 6 июль, 1964 ш.

ДАГЕСТАНСКИ АССР. Йоккхийча панелех цIенош хьалдеча Махачкалински комбинате чIоагIа терко ю технически прогресса. Хьинаре болх бу рационализаторша. Цар гIо даьд дукхха а деталаш хьаяра технологи тоаяра.

Инженера И. Ф. Соколовске еначa предложенех, хьалой тIера дIакъовлаш йола панелаш хьаяра йола арахьара полигон. ДукхагIа арахецаргья панелаш.

Сурта тIа: полигон. Хьалхарча плане — инженер И. Ф. Соколовский.

Р. Дика сурт. ТАСС фотохроника.

«ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КОММУНИСТИЧЕСКИ БОЛАМ КХОТАБАРА ТIЕХЬА»

Арадаьннад «Дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабалара тIехьа» яха документийн материалийн сборник. Цунa юкъедихьад дунен тIара коммунистически болам вIашагIбаккхара кхерам тесса КПК кулгалхой антиленински неотроцкистски никъ гучабоахаш доле КПСС доархIамегIара документаши Советски правительства заявленеши.

Сборника тIа цхьаннена тIехьа шоллагIвоа тохаш кепа техай: 1963 шера 19 июне «Правда» газета тIа хепа техача КПСС Центральни Комитета заявленена; 1963 шера 21 июне тIаийца КПСС ЦК вихалаш КПК ЦК вихалашца вIашагIкхетаргхилларах» боле КПСС ЦК Пленума сопами «Правда» газета тIа 1963 шера 4-чеи 9-чеи июле хинна КПСС Центральни Комитета заявленеш; 1963 шера 14 июле «Правда» тIа кепа теха хинна Советски Союза партийни организацешка, берригача коммунисташка Советски Союза Коммунистическа парте Центральни Комитето яздаь гуччахьара письмо; 1963 шера 22 июле «Правда» тIа кепа теха Советски Союза Коммунистически партеи Китая Коммунистически партеи викалаш Москве вIашагIкхетарах йола коммюнике; 1963 шера 4—21 августеи 21—22 сентябреи «Правда» тIа кепа теха Советски правительства заявлени; «Дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабалара тIехьа лоаттабеча къовсамах» 1964 шера 14 феврале КПСС ЦК Пленуме М. А. Суслова яь доклади цу дешах Пленумо баь сопами; «Маьшари, кортамукъали, къаман лоIами бахьан къовсам лоаттабеча цхьоагIоага» аьнна Советски правительства яь 1964 шера 5 мае «Правда» тIа кепа теха заявлени.

Сборник арахийцад политически литература издательство.

(ТАСС).

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ТОЛАМ

Российски Федераце 30 миллиарда фонде дика дакъа лоац Грозненски нефтемаслозавода рационализатораша. Тха заводе 139 рационализатор ва. Кердадараш тохкаш цар хьинаре болх барах дика къахьегама толамаш даьхад цар. Укх бейнача яхе бетта кийчъяь рационализаторски предложеш 314 я, царех хIаьллехьа балха юкъейнхьай 148 предложени. Балха юкъейнхьача цу предложенеша пачхьалкхена баь пайда 177,8 эзар сом ба, хIаьта дIадахача шера цу юкъа балха юкъейнхьача предложенеша баь пайда 54 эзар сом мара бицар.

Къаьстта дика рационализаторски предложени я ни. А. А. Пальчиковеи А. М. Гильдибаевеи балха юкъейнхьар. Цар балха юкъейнхьача «вакуумни фильтрагара фильтра коллекторашка йолхача отводий монтаж хувцарах» йолча предложене вакуум-фильтрай болх дикка тоабир, пачхьалкхена шера 1135 сом пайда бе торо а хилийтар. Парафинови цех хьалхьача «водопровод — 6 хувцара» балха юкъейнхьача ни. Ширяева, Лащева кийчъьача предложене шера 3424 сом пайда бу. Иштта дика предложени я ни. Головко, Боярске, Петрова балха юкъейнхьар. Цар еначa предложенех № 39-б яхача установкагара магистральни конденсатопроводага дхаччалца бола трасса хийцаб. Цо баь пайда 2888 сом ахча да.

Юхедуса машиндаьтта цIендара способеш тохкаш дукха къахьийгад завода технологаша. «Юхедуса машиндаьтта цIендара способ» яха предложени балха юкъейнхьар ни. Г. Пальчиковa, В. Серова, Н. Тарасова. Хьалхxe а Грозненски бедала деасфальтизаци я ъь № 16 йолча установкага болх а бейташ цо беча пайда доархIам баьб. Из предложени балха юкъеяхьарах установка къахьегама овсарле дикка лаккхйир, хIаьта кIезигагIа доаду пропан. Шера цу предложене бу пайда 224801 сом ахча да.

В. ГИРИХАНОВ.

ПАЙДАНЕРА КОНФЕРЕНЦИ

Гpозерча № 1 йолча берий беша укх деношка берий дай-ноаной конференци хилар. 120 саг совгIа берий дай-наной баьккабар укказа вай республика тайп-тайпарча районашкара: Наьсарера, Наурера, город МагIалбикера, Грозерча берий яслешкара боллалой, иштта кхычахьара а.

«Бера кхетам балар» яхача темах доклад йир № 1 йолча Грозерча берий беша воспитательница Потапова Валентина Дмитриевнас, хIаьта «Къахьегача хала бера моральни качество кхеяр» аьнна доклад йир берий нанас — хьехархочо Камнева Тамарас.

ЧIоагIа сакъердамера а пайдане а хьамаьлаш дир гулбенача берий даьша-ноанош-беращ школе дахалехьа мишта кхеле деза, кхетам мишта бала беза. Берий даьшта-ноанош-беращ дIайоаийтар берий изобразительни деятельноста выставка — цар даь сурташ, доганаш, иштта кхы а. Конференци йистейоалаш берий художественни самодеятельноста концерт хилар. ЧIоагIа раьза хилар цу конференцена берий дай-ноалой.

А. СВЕТОВ.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРАХ

Укх шера 30 апреле «Сердало» газета тIа араьнилар «Трактористаш - шабашникаш» яха фельетон.

Цунах лаьца Наьсарен производственни управлене начальника заместителя Плиева язду:

«Трактористаш - шабашникаш» яхача фельетона тIа дувцар техкача дизза бакъхилар.

Тракторашца беча балха тIахьожам мела лоаттабарах тракторни бригада бригадирага нов. Евлоев Якубага цIенхаштта дIахайтад из тайпа гIулакх тIехьагIа могайтарг ца хилар, хIаьта трактористашта Муталиевнеи Албагичиевнеи цIенхаштта выговораш а яь. частни огородаш оахаш тракторех пайда эцарах доагIар царгара дизза хьа а даьккхад.

«С-100» яхача тракторашца частни огородаш ахарах йола материал милице Сунженски райотделе дIачуеннай чIоагIа бехк байтарах.

Итт ди хьалха

Грозненски кога гIирс беча фебрика цехашта юкъе ах шера план хадал хьалха кхоачашъяра аьржача яхье хьалха латтачарех я № 7 йолча цеха коллектив. Валови продукци арахецара пхе бетта план массехк ди хьалха кхоачашъяьй цо. Май бетта план 106,9 процент кхоачаш а еш оламах лаьрхIачул совгIа цо арахийца кога гIирс 450 пар ба, хIаьта кходаьча товарах хьабаь кога гIирс 145 пар ба. Дикка лакхъенная къахьегама овсарле лохбеннаб арахецача продукцега дIабода мах. Цу гIулакхо торо хилийтай пачхьалкхена массехк эзар сом ахча кходе. Арахецача продукце дикал планах 75 процент хила езача 84,7 процента кхачилла лаккхъяьй цеха болхлоша.

«Красный молот» яхача заводa коллективa инициатива хьал а лаьца валови продукци арахецара 6 бетта план 20-ча июне кхоачашъе дош деннад цеха коллективо. Цуа совгIа цо лерхI июнь бетта план 108—110 процент кхоачашъе, кхоачача товарах 160 пар кога гIир арахеца. Шоай дош дизза кхоачашдергхиларах дог тийша ба болхлой. Укх бетта хьалхарча деношка смена норма 115—120 процент кхоачашъю цар. Дика боли беш ба ни. Антоненко, Т. Льянов, Л. Фомин, Л. Титовский, С. Мидаев, иштта кхыбараш.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

«ЗНАНИЕ» ЯХАЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ОБЩЕСТВА СЪЕЗД

Йоккхача Кремлевски двореце 2 июне болх дIаболабаьб «Знание» Ерригсоюзни общества IV съездо. Съезд хьайийлар Советски Союза Коммунистически парте къаьнатIерча члена, Социалистически Къахьегама Турпала, профессора Ф. Н. Петрова.

Делегаташа чIоагIа дог айдаларца сийлен президиуме хержар Н. С. Хрущев керте вола КПСС Центральни Комитета Президиум.

Цуа тIехьагIа ден порядок чIоагIийр: «Знание» Ерригсоюзни общества правлене отчет; ревизионни комисси отчет; общества устава хувцамаши тIатохамаши дарах, правлени ревизионни комисси харжар.

КПСС ЦК секретара Л. Ф. Ильичева Iоалийшар КПСС Центральни Комитето «Знание» Ерригсоюзни общества IV съездага дайта моарша. Гулбеннараша из моаршал чIоагIа тIоараш тохарца тIаийцар.

«Коммунизм хьалхьча хIанзарча хан-юкъа мехка идейни культурни вахаре «Знание» Ерригсоюзни общества доархIам айбарах» доклад йир «Знание» Ерригсоюзни общества правлене председателя, СССР Iилмай Академе вице-президента академика В. А. Кириллина.

Тул мел беннарий цIерах КПСС Центральни Комитета даг тIара баркал аьлар цо общества балха терко ярах, моаршал тIа «Знание» общества лаккха мах барах.

Коммунистически общества материально-техническе базa хьалхьеча доахача толамех дIахо хувцаш докладчико белгалдир цу хана цхьана КПСС Центральни Комитето идеологе дешашта къаьстта терко еш хиннилга. Алхха из бахьан партеи халкъеи вахаре селла доархIам болаш хилар парте идеологически балха оргIанара декхараш дийна КПСС ЦК (1963 шу) июньски Пленум.

Академика В. А. Кириллина малорра дийцар коммунизм халкъара хIанзарча хана мехка идейнии культурнии вахаре «Знание» общества доархIам айбалара дешаш, йоалнхаш дийцар Iилманни Iилма - технически прогресса кертера лостамаш.

Наьха вахара хIанз саннз доархIам болаш хиннадац Iилма цIаккха а. Iилма селла сиха легIадоагIаш хиларца, хIанз хала хиина ца Iеш, йIаьхача хана Iе йиш а яц лаккхерча, цуа совгIа юкъерча школе Iомалаьча знанеш тоъам баь.

Вай организаци, аьлар цо, шиь болх кувца а тарбе а безаш я халкъо тIа-тIа дукхагIа хIадехараща. Лекцеши беседаши, халкъа университетий болх, Iилма литература арахецар, кхьаи дешаш аьча, знаней ерригa пропаганда вIашагIйоалла еза шиь специальностах хIаранена дукхагIа пайда дургболаш, Iилманеи техникаеи, къалха латтача опытан тIехкьара карагIдьинер, къахьегама прогрессивнегIа йола формаш хьисепаши доаза гIодергдолаш. Халкъа университетех самообразоване чIоагIале лувш базаш е еза. цу гIулакха юкъеоза еза библиотекаш, дешара заведенеш, музей, иштта кхьйола культурно-сердалон организацеш. Тайп-тайпара кийчон боарам болча наха учебникаша книжкаши хьале деза, «халкъа университет цIагIа» яха издани юха арахецa еза. Знаней тайп-тайпарча доакъоех бовъонца халкъа энциклопедей сереш книжъе доладалаиаа даргдац.

Iилман хьехамий чулоацамгара, царна пропаганда ярагара хукхагIа хьалеха деза, аьлар докладчика. Iилма хьехамашта, Iилман карагIдьинараштa пропаганда еш хила беза шоай гIулакх довзаш, цIенча дегара нах. ХIаьта а, массаза хилаз багах а кепа йоазонца а пропаганда ераш — лектораши Iилма-популярни литература автораши — болх дика бовза специалисташ хьалохаш, доагIача тайпара тIегIертан лакхара партийни принципиальности йолаш.

Вай массаза а дагалоаттаде деза, дIахо аьлар оратора, «Знание» общество — из Iилмадойн практикийн массови общественни организаци, Iилма дIадоаржаду, цунна карагIдьинар вахаре кхоачашде а тIо ду. доархIамегIарча, цхьайолча хана къовсталие за йолча, проблемех дискусси ю шиь тайпара дукхача миллионий академи йолга. Деррига низаш тIадахпIганза дергдац горозашкарчеи юрташкарчеи общества организацей Iилма хьехамашта юрта пропаганда яра бола доархIам айбара.

Докладчико дагадохийтар 1963 шера 13 миллиошал тIех 1959 шера яьчул 10-аза дукхагIа, хIаьта 1960 шера йийшечул шоаза гаргга дукхагIа лекцеш йийшалга. ХIанз хIара денна юкъ миллионал дукхагIча наха ладугIаш заводашкеи фабрикашкеи, колхозашкеи, культура дворецашкеи цIенойшкеи, школашкеи клубашкеи, цIена утешашка 40 эзарнел тIех лекци еш.

Масала, боал дIахо В. А. Кириллина, 22 миллиона саг ва лаккхерча юкъера специальни дешар долча, хIаьта общества чувоагIаш миллионал кIезига дукхагIа саг мара вац. 130 эзар докторий Iилмай кандидатий общества мугIарашка болх беш кхоалагIча даькъал кIезига дукхагIа мара бац. Цун балха юкъе дукхагIа оза йиш я хьехархой, лораш, инженераши техникаши, юрта боахама специалисташ.

Массанахьа а хIанз а вIашагIъелха яц общества члений группаш, Масала, Таджикска ССР-е 470-нел 381 предприятия мара яц, Литовски ССР-е иззамашка. ХIаьта юкъарчул доацаш предприятешка, колхозашка, учреждинешка, дешара заведенешка боля беш юхьанцара организацеш ца хилча вIаьо вIалла а лерттIа пропаганда лелае йиш яц къахьегамхой кIара коллектива эшачул доархIам а беш.

Знаней йоархаре башха дикен перспектива йолаш халкъа университеташ саьба йола форма тIеххьарча шерашка чIоагIа дегIнена яле а общества балха юкъе шийга кхача еза моттиг дIалаьца яц хIанз а.

Ораторо тIахьех лектора говзал лакхъяра цIенхаштта уйла тIаллийта. Лекторски кадраш кийчъяра доккха новкъостал де йиш яр лаккхерча дешара заведенеи. Лекцийна пропаганде чулоацами формаши дикагIа хилийтара боккха доархIам болаш я Iилма-методически советаши секцеши. Аьл деза, цар адресах, церна цхьан Ерригсоюзни общества правленерча Iилма-методически советий комиссейи адресах а, краешкарчеи областашкарчеи конференцешка, хIаьта иштта республикански съездашка дукхха а йоагIаш йола критически замечанеш яь хилар.

Парте Центральни Комитето, белгалдех дIахо докладчико, хадаьна новкъостал ду издательски болх тоабаран шерберх. 1960 шерашка кийсдача издательсташа арахецача литература тираж 16 миллион экземплярагара 1963 шера 24 миллионага кхаьчай. ХIаьта а оггара чIоагIагIа дIадехачунца тарлуш доле массови, боккъонца хаенъа Iилма-популярни а Iилма-художественни а литература хьадара яхи а дукха де деза.

«Знание» общество а дукхача пачхьалкхени общественни организацешца айяха бувзам ца хилча шиь болх толамца дIаболлалургбоацарец йола организаци. ТIехьарча шерашка СССР Iилмай Академецара, министерствашцара, ведомствашцара, творчески союзашцара бувзамаш чIоагIденнад.

Съезд хилалехьа СССР писателий Союза правлене, СССР композиторий Союза правлене, СССР кинематографе болхлой Союза оргкомитета делар дир цIераш яха творчески союзаш «Знание» общества коллективни членаш лаьрхIе дIа эца, аьнна. Докладчико аьлар литературни искусствани карагIдьинарoа пропаганда еча кхы а хьинарегIа общества мугIарашка дакъа лаца йиш хургйолча советска писателашка, композитораша, кино болхлошна съезда делегаташа дIайха моаршал хоаттаргхиларах ше тешаш хилар.

Шиь доклад йистейоаккхаш академика В. А. Кириллина аьлар, съезд хилалехьа чаккхьйнача краевой конференцешеи республикашкарча съездашеи хьекъехкар «Знание» общества организацеш чIоагIа айеннилга. ХIара денна кулгалдеш вай парте мамоста хьалхоаш шоай лоIамцеи дог тIа хIама доацаш къахьегамхошта, дерригача советски халкъа хьехамаш хьош болча общества члений творчески хьинари къахьегами.

В. А. Кириллина доклад яьначул тIехьагIа общества ревизионни комиссе отчетага ладийгIар. Цул тIехьагIа прениеш йолаелар.

ГОРОДЕ БАХАЧА НАХА — ПАРГIАТТА ТРАНСПОРТ

(ГРОЗНЕНСКИ ГОРСОВЕТА IV СЕССЕРА)

Укх деношка къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета сесси хилар. «Баха нах городской траспорто Iалашбар тоадара де дезарш» ахача дешах доклад йир сесси горисполкома председатела заместитела нов. Минаева.

Республика халкъа боахам дегIабара темпаш чIоаггIа лаккъаяро керда доккхий дехараш оттаду городской транспорта болхлошта хьалхашка, йоах нов. Минаева докладе воалуш. Тоъам болаш да 1957 шера денз города промышленность 1,7-аза дегIаеяя яи, лари городе баха нах 75 эзар сагдуккагIа хилари дагадехача а. 400 эзар квадратни метр да 1957 шера денз Грозне хьалдаь цIенош. Города кердача районашка ду уж дуккагIдараш. Окружная улица, Калинина поселок, Катаима яха, раш санна йола керда микрорайонаш хьахиний городе, дьахулаш латт керда Малхбоален микрорайон. 30 эзар гаргга гектар я хIана Грозне дIалаьца территори.

Трамвайш автобусаш я городе баха нах дIа-юха кхувлаш. Цхьабакъда, йоах докладчика, ала дезаш да транспорта цу шнина в тайпо баха нах дIа-юха кхувлара гIулакх бокъонца кховчашдеш ца хилар. Нах балха болхача а балхара чубоагIача а хана яIалла в кхоалц трамвайш, автобусаш, старопромысловски машинникъ нах дIа-юха кхувла, нах вагонашка а автобусашка а чу ца хошаш дукха хул. Городской пассажирски транспорта болх тIеххьарча хана кIезиг-дукха тоабенна бале а, цу тайппара эсала латт городе баха нах транспортаца Iалашбара гIулакх.

Къаьстта эсала дегIабоагIа трамвайни боахам. 19 километр дIаьха доле йиъ трамвай лела наькъаш (2, 3, 4, 5 маршруташ) хIана а цхьаца колей мара йоацаш да, из бахьан долаш цу хьанъашкара трамвай геттара шорта лел. 110 трамвайни вагона дьархIача депо низ дIахкоач 167 трамвайни вагона ханнахьа ремонт а а кхы эша гIулакх де а. Трамвая энергобоахам а къаьхача оборудованеца болх беш ба.

Коммунальни боахама городской отделен трамвайни управленен кулгалхой а бокъонца сарцагIбалац цу боахама болх тоабара. Къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш я, балха хьаьтта нах сацаш, трамвая техническо хьокхамаш лоха да.

Город Iалашъеш йола автобуси парк 108 машинах латт. Iалаьмате во бу цар болх. Каст-каста технически лертIа йоацаш, бIеха, безаме йоацаш хул маршруте болх ба араювла машинаш. Ханнахьа ремонт е вIаштIехьа ца даларах а резина ца хиларах а дукха автобусаш юс вIалли найда а ца эцаш.

Дукха нийсъу автобусаш маршрута тIера ювлаш, саца езача ца сецаш моттигаш. Иштта во латт гIулакхаш таксомоторчи боахаме а, таксей балха тIаьхожам бац, цуддухьа цхьаболча водителаша шоай хьаштдар ду.

Дика лелац болх города промышленни районаш центраца юввача машиннаькъа а. Эсала латт цига нах дIа-юха кхувлара гIулакх, поездаш кIезига а, араш а шортта лел.

КIезига хьаду городе автомобильни наькъаш, 60 процент совгIа улицаш я асфальт йиллаяза. Цо торо хилийтац автобусни маршруташ дуккагIа е. Городе долаш долча наькъех а дуккагIадараш ремонт е я шерде а дезаш да. (Старопромысловски шоссе, Черноречьера никъ кх. дI.).

Iалаьмате чIоагIа эшаш да Ленинен Крупскайи улицашка, производственно - товарни контора районе машина наькъах тIехдувла тIаьш.

Докладчико белгалдоах городской транспорте болх а баха нах дIа-юха кхувлара гIулакх а тоада ра де деза гIулакхаш. Трамвайни парка болх тоабера, йоах докладчика, ремонтни база шеръе еза, керда депо хьалъе еза, цхьаццa колей йолаш дола наькъаш шишша колей йолаш де деза. Цу хьакъехьарча къахьегамхой предложенешка РСФСР коммунальни министерства виколаш а болаш хьежий горсовет.

Уж деррига балхаш де лаьрхIад цо. Цул совгIа 1964 — 1966 шерашка Черноречьенски химически комбинатан юкъе трамвайни никъ булларгба шолха тIий а туллаш. ДIахо йодача хана Заводской района керттерча трамвайни наькъах дIатохаргба из. 1965 шера февральски улицах булларгба Ташкала яха поселок Заводской районаца а городаца а юзаш цхьаькха трамвайни никъ. ТIехьагIа Катаима яхача поселке кхоачаргба из.

Иштта трамвайни никъ билла лаьрхIад Консерваш заводан кердача Малхбоален поселкаиен юкъе а, из гIоргба Жуковски улицех.

Кхоачашъе лаьрхIад горсовето траллейбус йиллара хьакъехьара предложени а. Хьалхарча аргIанна нефтемаслозаводера хьайолаена Маяковске улица тIен «Победа» проспекта тIен гIолла Ленински улица тIа а йьина машинаькъа тIа гIолла тиллача тIаьтIа гIолла из улица кхоачаллалца дIагIоргья из.

Дикка тоабергба автотранспорта болх а. Укх шерре а тIакхетаргья городе 30 автобус, 38 легковой автомобиль. Нах дикагIа таксеца Iалашбар духьа таксеш сеца керда моттигаш белгалъергья.

Къаьстта теркам тIабохийтаргба, йоах докладчико, города ерригача пассажирски транспорта болх тоабара. Уж гIулакхаш дой нах дIа-юха кхувлилга дикка тоалургда городе.

Доклад йистеяьлча пренех эггара хьалха къамаьл дир республика ГАИ начальника нов. Матаева. Цо белгалдьаккхар хIана а Грозне дукха аварешь хулга. Цар бахьанаш тайп-тайпара да, йоах оратора. Цхьаьраш водителий бехках хул, цар дисциплина во хиларах, мекха а болаш ловкъа арабуларах. Дикка дакъа лоац технически лертIа йоаца машинаш араювлийтар бахьан долаш хулача аварешь а.

Цхьабакъда, ерригга авареш духхьал цу бахьанех хулаш яц. Дикка доккха дакъа лоац городе гIаш велосипедашцен лелача нах правилаш телхаярах, наькъаш готта хиларахи цхьайолча моттигашка тротуараш ца хиларахи хулача авареша.

Городской транспорта болх тоабара де дезача керттерча гIулакхех цаI да авареш дIаяхар. Цу гIулакха сарцагIьала еза ерригга общественность.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча трамвайни управлено начальника нов. Багова дийцар трамвайни боахамера хьалаш тоаде дезаш хиларах. Дукха ма йоацаш РСФСР-а хьалхара моттиг ир вай городага, амма хIана чIоагIа Iолехдаиниад вай гIулакхаш. Из да трамвайни боахамара хьалаш во хилар. ВIамига я тха ремонтни база, ерригга трамвайш цхьан моттиге латт, дукхача линешка шоллагIа наькъаш дац, иштта кхидола кхоачамбоацараш да. Трамвайни парка болх тоабара де деза гIулакхаш сесси решенеш тIа белгалдехар дех оратора.

Таксомоторни боахама начальника нов. Филиппова аьлар, 600 совгIа автомашин я тха, амма уж лоаттае вIаштIехьа а йолаш моттигаш-м яц. Пхеннахьа латт боахама машинаш, массахана догIан малхан кIаъ я уж. Городе гараж хьалъе моттиг ехаш оаха деча дехарех хIама хилац. Иштта во да балха араьнна таксеш сеца моттигаш ца хилар а. Уж кховчамбоацараш дIадахара новкъостал дех оаха горсоветагара, йоах оратора.

Тха депутатски группа города центре я, аьлар дIахо къамаьл даьча депутата нов. Краснопольске, цудухьа дукха лоткъамаш ух кхога транспорта болх бувцаш бахача нахегара. Оаха дийхадар горсоветагара тхоай микрорайонерча наха дича бакъахьа хета гIулакхаш сесси решенешта юкъе дахийтар, амма проекта тIа уж дац. Краснопольске белгалдоах, Цlеча фронтовиккий улица малхбувен оагIорахьа дIачакхйоалаш ца хилар а из Широкая яхача улицах дIатоха еза хилар а.

Иштта, белгалдоаккх оратора, велосипедаца лелача нахага улицашка лелара бокъонаш телха ца йийта, хIара велосипеда номер елча бакъахьа хилар, номер луча хана из хеххачов улицашка лелара бокъонаш йовзий а хьожаш.

Республика коммунальни боахама министра нов. Дегая белгалдаьккхар, министерствана чудоагIача боахамаша укх шера 5 беттa план кхоачашъяь хилар. ДIахо трамвайни управлене балхах дувцаш белгалдоаккх цо трамвайни парка ремонтни база вIамига яле а, нагахьа санна цун болх лертIа вIаштIехьбаьккхача ехача вагонашта ремонт елга сихде йиш хилар. ТIеххьарча шерашка, йоах цо, дукха керда станокаш хьккхай трамвайни управлениа, амма цхьан сменах мара болх бац цар. Цо нийса лоархI шоллагIа трамвайни парк хьаллехьа Заводской районе трамвайш сеца а царга хьежа а хаина йола пункт хьаелла еза яхаш нов. Багова дийцар.

Дукха балхаш да, аьлар ше къамаьл деш депутата Самохвалова, городской транспорта болх тоабара де дезараш. Сесси решене проекта тIа белгалдьаьд царех керттердараш. Уж кхоачашдара тIабахийта беза беррига нах. Города транспорта болх тоабара хьинаре къаьсар горсовета дайла йолча комиссе членаш болча депутаташа, амма цар низ дIакхачац деррига де, кIезига ба уж. Аз дехар ду тхоай комиссена кхы а нах балар.

Эггара тIехьа къамаьл даьча депутата Кавкаина дийцар городской автобусаша болх во беш хилара бахьанех керттердар—водителашек кондуктораша шоаш ду гIулакх бехктокхаме ца лархIар. Уж ханнахьа арабалац, вIаштIехьа а баьле машинеш хехк, цкъаза сеца дукха латт. Тоабе беза старопромысловски машиннаькъа болх а. ДукхагIа хила еза уж сецача моттигашка павильонаш. Уж балхаш дойя нах дIа-юха кхувлилга дикагIа тоалургда.

Дийнача дешах лаьца соцам тIанийцар сесси.

Специалиста хьехамаш

АЬХКИ ДIАЮВ КОАРТОЛАШ

Кхачанна юкъе чIоагIа лоархIаме продукт я коартолаш.

Алхха Грозненa а, хIаьта иштта республика кхыча городаштен болхлой поселкаштен а кхоачамбара хIара шера 50 эзар тони коартолаш эш, хIаьта цу гIулакха 1964 шера коартолаш дIаера планага хьежжа бIаьстая юкъе дIайийнараш 1000 совгIа гектар я. 20 июне денз республике кхы а дIае езаш бIаьш гектараш я. хIаьта Наьсарен производственни управленерча духхьал коартолаш лелаеча Экажевски совхозе дIаювргья 300 гектар коартолаш.

Нохч-ГIалгIайчен хьалашка эггара дикагIа а хул, чIоагIагIа а хьувкъ хиш дехкача лаьтташка аьхки дIайийна коартолаш. Ханнахьен кхоачам хиллали хий дийхкача, Грозненски опытно-мелиоративни станцен Сунженски опытно - мелиоративни пункташ кхашка аьхки дIайийна коартолаш дуккхаза а хIара гектара тIара 225 — 250 центнер йоалаш хьийкъай.

ДикагIа хьувкъийтара дIаювргйолча коартолашта яровизаци еш, дIаелехьа 20—25 ди хьалха тIаалийта еза уж парга лоаццига, баьццара эIыргаш тохийтар духьа, яровизаци яь коартолаш дика а цхьатарра а тIайоалаш хилар кхета а деш.

2—3 коартолал сомагIа боацаш биткъо тIов а бохийташ, маьлха йIайхача эIанарех коартолаш лора а еш сийрдача, фо чукхетача цIагIа е кхолена кIал яровизаци ю коартолашта.

Ука шера дIае тоъал коартолаш йоацаш да дукхха боахамаш, цудухьа дикача фух йола хьалхен шоллагIен кхача хагий коартолаш дIае мегаргъяр. Дагестански АССР Казбекски районера еза хагий коартолаш гIулакх дика дича дика хьувкъ. Цхьаккха а телха коартол юкъе йоацаш унахIена хила еза дIае хьекъоастаеш йола коартолаш. Коартолий йоккхалга хьежжа хила беза вай хьалашка дIаювча коартолий боарам — гектара тIа 2,5—3 тони хургйолаш.

Хиш дехкача лаьтташка аьхки коартолаш дIаера эггара дикагIа йола ха 20 июне денз 10 июле кхаччалца я, хIаьта хьалха кхачаш дола сорташ эггара тIехьагIа дIадув. Нохч-ГIалгIайчен хьалашка тIунача лаьтта дIайийча дикагIа я коартолаш, цу тIа а уж 12—15 сантиметр кIоарга йоакка еза, керда коартолаш хIоаргагIа хилийтар а фецарен лаьттанцарен йIовхал царна кIезигагIа Iатккъийтар а духьа. Цу тайппара дагакхаба деза, бурилгаш хулаш латтача коартолашта йIовхал сов Iаткъаш хилеа, уж йоаш хилар.

ДукхагIча хана СКГ-4 яхача сеялкаца квадратно - гнездовой способах дIаюв коартолаш. Цу способо торо хулийт коартолаш цхьатарра йоакъаш юкъе йолаш дIаен механизмаща царна ханнахьа гIулакх ден. Хиш дехкача лаьтташка коартолаш дикагIа хьувкъ юкъера йоакъаш 60 х 60 сантиметр а йолаш е гектара тIа 27750 гув хургйолаш уж дIайийча.

Коартолашта эггара дикагIа да гурахьа дийна клаташ чунийца лаьтта. Вай хьалашка уж дIае мегаргья мукх, горох, хьалха кхача кабуц чунийцачул тIехьагIа. ДуккагIча хана хIара гектара тIа 40 тони а йолаш кхо диллача кхашка ю коартолаш.

Гурахьа дIайийна кинна культураш чунийца яьшачул тIехьагIа 27—30 сантиметр кIоарга оах лаьтта, цунца тIоадал соцаир дуккха макха боакх.

Коартолаш дIаеле дуллаш дола хий уж дIае 3—4 ди дисача хана дулл цхьан гектара тIа 600—700 кубически метр а долаш. Коартолаш хьалтIа маьлляиге а цкъа дулл хий, 2-гIа хий дулл коартолашта кIотаргаш хила а зиза даккха а йолаенача ханех, шоза кхы хий дулл зиза даьккхачул тIехьагIа гектара тIа 500 — 600 кубометр а йолаш. Хий дарашка гIолла ухийташ а дулл, машинашца а тох.

КIотаргаш хила йолаенача хана тоъал тIоадал хилийтача коартолаш дуккагIа лат, хIаьта зиза доаккхача ханен зиза даьккхачул тIехьагIен из хилийтача коартолаш йоккхагIа а езагIа а хул.

ЧIоагIа йIовхал эттача хана сентябрь бетта а дуллаш хул хий. коартолаш сихха йоккха хила йолаенача хана къаьстта а тIоадал хиланза ярг ца хилар диц а ца деш. Коартолаш тIаььиначул тIехьагIа хIара хий массаза дуллача оелашка кхаччалца дошаде а хий дилла даьккхачул тIехьагIа цамцадаккха а деза лаьтта.

Коартолаш хьувкъийтара удобренеш чIоагIа лоархIаме хилар хьаьлеихад Iилман практикой. Коартолаш дIаюча хана кIерабIена тоаса еза вIашагIъяь органо-минеральни удобренеш хIара гектара тIа 11 тони а йолаш. Уж кийчъю ширдаьинача кхой 10 тонни, суперфосфата ши центнери, сульфат-аммоне цхьа центнери, калийни туха цхьа центнери вIашагIа а эйийя.

ВIашагIъяь органо - минеральни удобренеш техача хиш дехкача лаьтташка дIайийна коартолаш 50—60 центнер дуккагIа хьувкъ. Коартолаш тIаььиначен царна гувнаш дечен хана шозза подкормка ю, цхьан гектара лоархIаш 0,6 центнер азотни удобренеш, 0,4 центнер суперфосфат, 2—3 центнер йовкъ а йолаш.

Коартолаш дIайийна ма баьллинге а оасарца хьовсам болабу механизатораша. Коартолаш хьалтIаллалельен хьалтIаьлинкачул тIехьагIен 3—4-за макха боакх царна оасар тIадаларга хьежжа, хIаьта коартолий буц лакхъеннача хана макха баккха а йиш яц царна. Коартолаш хьалтIаьлча денз хIеенгагIа даьккхача а, 4-аза культиваторца цамцадоаккх мугIарашта юкъера лаьтта, хIаьта цул тIехьагIа гувнаш ду коартолашта.

Аьхки коартолаш дIае 20/30 ди мара дисадоц, цудухьа хIаьаре а денз хIара колхозен совхозен хьажа деза коартолаш дIаера долла хIама кийча дий, дIае ца тоъаш йола коартолаш Iалашъе еза беррига низ сарцагIа а баьккха.

ХIанзае а денз йоакхо е еза коартолаш кхееш йолча звеношкен бригадашкен хьалла планаши заданеши дIакхачийтара, участкаш дIаекъара, звеной бригадирий хий дехкача болхлой кадраш хьахаржара, коартолий бIенашка дехка кхо тIаозара.

Бахача наха кхоачам хиллал дика коартолаш Iалашъяра хьакъехьа йоакхо еш йолча парте Центральни комитетой Советски правительствай юрта боахамера беррига болхлой тIахьех коартолаш дика хьувкъаргйолча тайппара болх вIаштIехьбаккхара.

Н. ЛЕПОРИНСКИЙ,
«Росгипрозема» Къулба-Малхбоален экспедиця воккхагIа вола агроном.

ДIАЙХА ДЕНОШ

Гоаенна аьлар бIаьсти укх шера Советски района колхозашка. Шаьрача районашка баха кхаш леладераш хьажкIаш дIайийна бовлла боахкар, ловмашта юхера боахамашкара механизатораш уж дIае бола мара ца беннача метте. Цудухьа мамогга сихагIа «кхай аьла» дIайийна йовла гIерташ я Ленина цIерахча колхоза звеноu. Низткъа сабелгало яьннача хана денз сайрийна боад къоалабаллалца тракторий моторашa ду таташ дижац хьажкIий кхашка.

Укх деношка тIехваьнна дика болх беш ва Кубанерча хьажкIаш лелаеча Первицкий Владимира дIадоладаь гIулакх хьаллаьца вола Бисултанов Iаддал - Къьадар. Ший смени нормаш 35—40 процент тIеххоачашъю цо хIара денна, хIаьта лоаман хьалашка из селла атта а дац.

Бисултанова тIехьа ца вусаш болх бу звеньевой Велокаев Супьяна а. Иштта дикка тIеххоачашъю цо балха нормаш, дика дIаюв хьажкIаш.

Цу механизатораша толамаш дахара маIан да шоай техникана цар йоакхонца гIулакх деш хилар. Болх дIаболабалале дукха хьалхагIа кхашка дIа а бахе, шоай тракторашкен сеялкашкен хьож уж. Гучадьянна гIалат диггача дIадоаккх.

Ю. ВОЛОГИН.

Жа ларга болабеннаб

Сунженски производственни управлене «ЦIеча Эскара» цIерахча колхозе жа ларга болабеннаб. Электрически агрегатаца лорг уж.

Дика болх берца белгалбаьннаб жа лорагаш бола В. Петросяни Ю. Мартиросяни. Цар сихха цIенен лорг жа, човнаш йиц. ХIаране хьалхарча дизза кхоачашдоацача дийнахьа 40—45 устагIа лергар.

Дукха тIехьабиеваи царех вож жа лорграш. Цудухьа шин дийнахьа 800 устагIа лергаб колхозе. Дукха ха ялалехьа деррига жа дерга баргба жа лорграш.

УстагIан тIера хьадаьккха тха цу сахьате тараза тIа оз. Ала хIама доацаш дика тха доал жена тIара.

Е. ГУЗЕЕВА,
колхоза ветгехник.

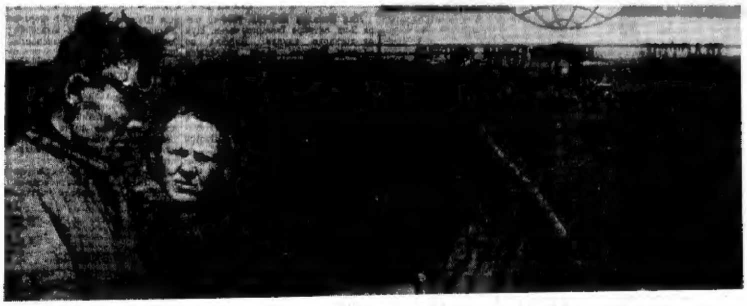

Целинни край. Йоккъал хилача 1963 шера цюнерча цхьан дIайхача дийнахьа дикача дагара воацаш кхашнара юкъера Ленина цIерахча совхоза директор Н. Г. Хван. Совхоза коллективо мел хьийга къа цхьаккха а доацача маькa доадеш латтар эттача йокъало. Нагахьа санна дIадийна кхина «Саратовская-29» яха кIа тIадаьнна кхаш цхьа бахьан а дог доахилга йолаш деле, моттигера «жана-кызыл» яха сорт дIадийна лоаллахара кхаш даьсса дар.

Массехк ди даьлча цкъа догIа дийлхар. ВIалла а ца хийттача тайпара баьццара йийраар участок, сихха дегIа аха доладелар хьалтIатеха хиина аIыргаш, массехк кIира делалехьа лоаллахарча саратовскичул хьалхадаьлар «жана-кызыл», хIаьта турахьа дикагIа а хьийкъар.

Цу кIезига довваш долча, духьала отта селлара боккха вахара кхо хьахьежача сорта автор республика заслуженни агроном Л. В. Пименова я. Цун кхойаткъа шу да. Ший захара доккха дикъа хIама лахара, керда сорташ хьадара тIехье лоаттабеча къовсама хетадаьд цо. Аьттув ца болаш е чийсдениад, хIаьта а селекционера дукхаче шерашка тIагIертта хьийга къа котдаьниад. ХIана цалинни лаьтташка ца боаккхаш дa массенахьа а могадеш дола «кустанайская-14», «жана-кызыл» яха керда сорташ.

Лидия Васильевна кхы керда сорташ хьадара тIехьа къахьегаш я. Конкурсе тохкам беш долча 15 сортах саратовски селекце сортаца яьча «жана-кызыла» гибридий боккха лоархIам ба. Йоттача маькка ше мадарра дика а долаш «Саратовски-29» яхачул цхьан ахазаен дуккагIа хьувкъ из. Целине дикка доккхал деш де «анмолинка-1» яхача сортах чIоагIа кIа а теха яь гибрид. Цунах нъмаьх дика ког, хIаьта йокъала чIоагIа духьалъотт.

Сурта тIа: Карабалыкски опытни станце кхашка кIа дIадуваш латт. Хьалхарча плане — механизатор Рамазан Ерубаеви селекционер Л. В. Пименовац.

В. Давыдов сурт.
ТАСС фотохроника.

ЕВРОПАНЕИ АЗЕНЕИ ЮКЪЕРЧА ДОАЗОНАХ

ЦIаьмхазза а кхы цIаьмххазза а из дош гIеттаду географаша, историкаша, этнографаша, антропологаша. Дунен шин даькъа — Европан Азен — мара мичад лаьттанцара доазув цхьана. Къулба-малхбузене, малхбоалене, къилбаседене юккъанца денз дIанийс а дениа хьадоагIаш дола азиатски материка Эгейски фордага, Дарданелашка, Мраморни фордага, Сатийначен Къилбасела Шани океанашка гIоллара доазув шеко йолаш дац. Цхьабакъда, дIахо, Кавказагара хьадоладенна Кердача Лаьттага кхаччалца дола Азиатски континента географически доазув, кхыча тайпара, Iалаьмате дукха а массе оагIорахьара а муьнаш дола дош а хинна дIаэттад.

Кавказски перешейка районе дийъ тайпара декъадалара белгалонаш эттай: Маньчаш Кумай лохаленашка вIашагIкхета доазув, керттера Кавказски дукъ, Куран Риони яха шиъ СССР-аи, Турценен, Иранаи юкъера политически доазув. Каспенен Урала дукъаи юкъерча участке кхаъ тайпара декъа варинт йоалайир: Урал, Эмба яхача хиша гIолла а Устюрта къилбаседенгахьарча доазонга гIолла а.

Соцамаш дукхача тайпара хилаpo цхьаццайолча моттигашка, Европанен Азенен юкъера доазув дувцара хьакъехьа дош эттача хана, географически балхий автораш е хьадди яоп далара тIера бувлаш, е, деша маIан бокъонца кхетаде ца а хьожаш, белгала доаца хIамаш лаьен хиларга кхойчаваь.

Цул совгIа, Европанен Азенен юкъера бокъонца долча лаьттанцерча доазон хьакъехьара дош къоастадеш географаш боахкача юкъа. цхьаццабола автораш цуна меттех кхыъйхе шоашкара хьаь проблема оттае гIертаб. Цар шеком тIа даьккхад Европанен Азенен юкъера доазув Советски Союза территоре тIа вIалла долаш а дий-хьогI амма хетийташ, шеком тIа даьккхад цар цу доазон хьакъехьара дош.

Укх тIеххьарча хана доазол дехьарча дукхача статистически экономически балхашка ши тенденци белгалъяьннай. Советски Союзах беррига а азиатски мохк лархIа е цун еррига територи Европана юкъеяхьа.

Новости яхача кепа йоазон агентства корреспонденташ вовкхача советски Iилмахочунгара, СССР. Iилмай Академе географе Института директора заместителагара, профессор Эдуард Мурзаевгара дийхад Европанен Азенен юкъерча доазон проблема хIана малагIча хьала тIа я дувцар.

Профессор Мурзаев — Азе географена хетабьча бнъ бIаьи ах бIаьи совгIча балха автор. Цхьа шу даьккха Iийнавец из дуккхача азиатски паччахьалкхенашка Iалама хьалаш Iомадеш. Iилмахочо укх тIеххьарча хана яздаьча балхех «Мича гIолла чакхдоаккхаргда Европанен Азенен юкъера географически доазув?» яха цаI СССР Iилмай Академе Известешка кепа теха арабаьнна а укх шера Американски географически общества кепа теха арабаьккха а ба.

— Массехк дош проблемах йолча къаьстта шоай тайпарча уйлай хьакъехьа. Нагахьа санна, цар яххача тайпара, Советски Союзе еррига территори Европана юкъейиxьача, тIаккха Чукотски ахтIайренаки, Комчаткахи, Курильски гIайренехи Сатийнача океане Европа малхбоалехьара йист хул. Иштта кхетамца доацаш лоархI аз Европанен Азенен юкъера доазув Балтийски фордаген СССР Малхбузехьарча доазонген гIолла дIадаьхара идея а. Харц йолга ховшехьа а автораша хьадагалаьца хиларца мара кхетае йиш йолаш яц уж тайпа уйлаш.

Европан Азен доазон хьакъехьара дош къоастаде йиш йолаш дац е алхха антропологически а, е этнографически а, е лингвистически а къокъаца.

Индо - европейски, тюркски, монгольски, финно-угорски халкъаш шерра Iохайшад Азен Европан. Цкъаза керттерча даькъа гаьнна къаьст-къаьста цхьаккхаш йола ареалаш хьаьулейт цар: масала, Европена юкъера венграш е Поволжьера Каспийски форда йистерча лохаленера, Малхбоален Европера тюркоязычни (чувашаш, татараш, башкираш) монголо-язычнин (калмыкаш) халкъаш.

Географически территореш лингвистически, антропологически, этнографически белгалонех доазонаш а уттадеш къоастар. цул совгIа, нийса дац, ха дIаяхарца уж бицдалонаш тIа-тIа дуккагIа дIайоалаш хиларах а. Масала, «азиатски» народносташ — шоай истори цивилизаци юххьанца денз азиатски дарда тIен азиатски территорешкен хьахиина бола казахаш, узбекаш, таджикаш, туркменаш, киргизаш, — хьалха европейски халкъий мара йоацаш хиъна дукха белгалонаш йолаш да хIана. Сaго Iалам карадерзадеш хилар бахьан долаш шоай ожалга диллача дуккха а гарга яьхкай Европан Азен ландшафташ а. ХIана геттара хала да, масала, ландшафтий белгалонех Кавказ Европаца я е Азеца я ха.

Цудухьа, цхьадолча даьккъа, кхетадеш да Европанен Азенен юкъерча лаьттан тIара доазонах дола дош массеза санна лоархIаш ца хилар: Европа а яц, е Ази а яц, йоах цхьаболча Iилмахоша, йолаш яр Евразия я, искусственно из екъилга а да.

ТIаккха, ишта хеташ йола уйла хьал а лаьца «Европей» «Азия» яха дешаш, дунен материкашта декъаш йола порядок йиъяйийтача фу дар-хьогI? Практически де йиш йолаш мичад из. Цу исторически кхетамий традиционность соц йоккха хиларах, дукха эзараш шерашка сага сакхетам чу уж соц чIоагIа чIоагIденна хиларах дунен тIерча деррига халкъий культурана юкъе дехад уж.

Юххера а услови категореш хиларах тарра «Европа» а «Ази» а яхача кхетамаша географически хьисап дера новкъостал ду. уж юкъе доагIа дуккхача классификацешта: экономически, статистически, исторически, политически, уж дIадаьржад дешарен Iилмани литератураца.

«Ерригача СибарегIенах яздаь географически мел дола хIамаш» яхача ший балха тIа Россе географии истори тахкархочо Татищев Василе XVIII-ча бIаьшерена. 1736 шерре а тIехьа лаьрхIа дийцад Европанен Азенен юкъерча доазонах. Географически зонай башхалонаш, Iалама хьалаш, Уральски дукъа хьалхашкара фаунаш хьа а хьекха, цо яздаьд: «Цар а цу тайпарча а хьалаша бахьан хулийт уж ловзмаш Азенен Европанен юкъера доазув лархIа». Татищев Василе ший книжка тIа доаладаьд вовзаш волча тохкамхочунна Филипп Страленберга хеташ вола, цо «Европан Азен Къилбаседени малхбоалени даькъа» яхача книжка тIа яздаь хIамаш (1730 шера Стокгольме кепа теха арадаьккхад книжка), Страленберга а цу тайппара доазув лархIа яьхад «къаьларча меттала — Рифейски, Татарски Урал» арой меттала — поне ослаш долча» лоамашка гIолла дIадодача тахкках.

Уральски доазув геттара чIоагIа а хиннад, вай деношка а тIехьа лоархIаш хьадоагIаш а да. Нагахьа санна доазонашка цхьадолча хувцамий хьакъехьа къамаьл хилча а, из хургдац Iалам хувцадаларца, хицара доазонаш хувцадаларца, кхыча бахьанашца традиционни доазонашка хиннача лоадамбоацача хувцамех мара.

Советски Союзера хIанзара Европанен Азенен юкъера доазув Iалама белгалонаш йолча бесса юташ йолча принципий лоархIам а беш оттадаьд. Диъ даькъах латтача формулаца белгалъе мегаргдолаш да из: Урала дукъ — Урал яха хий — Каспи — Кавказ. БелгалагIа аьлча, тIаккха материкашта юкъера доазув бокъонца керттерча Кавказски дукъаца хургда.

Хьанна гIойле йолаш да Европанен Азенен юкъера доазув Уралага гIолла исторически чIоагIденна даьккхачул тIехьагIа ши бIаь шу даьннача гIолла цунга юха хьажарах дола дош оттаделга, материкаш хувцилга?

Гучох, из эш Советски Союз азиатски мохк лархIа безам боацача политически деятелашта. Мадарра аьлча Советски Союза шидакъа азиатски материка тIа да: укхаза я еррига СибарегIе, Дальни Восток, йиъ среднеазиатски республика, Казахстан, Закавказьера кхоъ союзни республика.

Профессор Эдуард МУРЗАЕВ.
(АПН).

ШЕРАГІА ЙОАРЖАЕ ЯХЬ

МАССЕХК ди хьалха Наьсарен промышленно-производственни зона ударникийн коммунистически къахьегама сийлен цӀи лелаеча бригагадайн слет хилар, «Коммунистически уйланца ваха, болх бе» яха доклад йир Наьсарен промышленни парткома секретара заместитела нов, Н. С. Круглова.

Наьсарен промышленно-производственни зоне коммунистически къахьегама сийлен цӀи яккхара яхье яьнна я 4 предприяти, 6 цех, 7 участок, 20 бригада, верригаш а 3 эзар совгӀа болхло ва, аьлар докладчика. Цул совгӀа хӀанзлехьа из сийлен цӀи яьккхай кхаь цехо, 3 участка, 14 бригадо, хӀаьта коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цӀи лелаеш 125 болхло ва.

Наьсарен промышленно-производственни зона предприятешта юкъе эггара хьалха коммунистически къахьегама сийлен цӀи яккхара яхье баьннараш ба Карабулака мехкдаьттахой. Из яхь яьржача тӀоме къахьегама дика толамаш доза хаш хьалха латташ хьабоагӀа уж, хӀанзлехьа «Сунжанефта» НПУ коллективо аралийца мехкдаьтта бӀаьш эзараш тоннаши газ итташ миллионаш кубометраши я. Яхье баьннача юкъа скважинашта теха буруъ 258425 метр да, 1958—64-ча шерага кхаччалца паччахьалкхенна кходаъ ахча 1443 эзар сом да. Цу юкъа рационализаторашеи изобретателашеи Российски Федераце фонде юкъедихьа ахча 940,7 эзар сом да.

Наьсарен промышленни зоне эггара хьалха коммунистически къахьегама сийлен цӀи яьккхачарех я «Сунжанефта» НПУ цхьоалагӀча промысла коллектив. Шоай промысла болхлошта даьхача къахьегама толамех лаьца дийцар промысла заведующе нов. Д. Г. Каршакова. Цо белгалдаьккхар сийлен цӀи яккхара социалистически декхараш тӀавийцачул тӀехьагӀа шоашта хьалхашка эттача кертторча декхарех хадраш кийчъяр хиина хилар. Шоай балха говзал лаккъеш промысле дешаш хилар болхлой. 1958-ча шера денз промыслерча 10 саго заочно институт йистеяьккхай. ХӀанз болхлой - кагирхой школе деша вагӀаш ва 26 саг, техникумашка дешаш воархӀ саг ва, хӀаьта институташка деша вагӀа 26 болхло.

Промысла коллективо толамца кхоачашъю производственни план. 1958-ча шера промысел вӀашагӀъеллача денз хӀанзалца хьа планал совгӀа арахийца мехкдаьтта массехк бӀаь эзар тонн я. Краснокозовоций болам хьал а лаьца промысла коллективо дош денвад ах шера план 25-ча июне кхоачашъе.

Къаьстта дика къахьегаш ба Карабулакски бурув деттараш. Бурув деттача контора коллективо ханал дукха хьалха кхоачашъяьй ихе бетта план. Коммунистически къахьегама сийлен цӀи яккхара къовсам лоттабеш я из. Контора 14 бригадах из сийлен цӀи яьккха 12 бригада я.

Слете дакъа лоацаш хиннача мастера И. М. Бородаще, Е. В. Зайцева дийцар шоай бригадай балха опытахи толамехи лаьца.

Укх тӀехьарча хана коммунистически къахьегама сийлен цӀи яккхара къовсам дӀаболабаьб «Электроинструмент» завода, «Красный Октябрь» яхача кирпично - черепична завода, Сунженски леспромхоза коллективаша, иштта кхычар.

Коммунистически къахьегама сийлен цӀи яккхара яхь яьржачул тӀехьагӀа леспромхоза коллективо даьхача толамех лаьца къамаьл дир нов. Жукова. Хьу дӀаяхийтар 1-ча квартала план 136,5 проценти, хьу кийчъяра план 150,3 процента кхоачашъяьй коллективо. Ах шера план 25-ча июне кхоачашъе социалистически декхараш тӀавийцад цо. Слете къамаьлаш дир СМУ-9 слесара нов. Мамедова, хӀамаш тегача фабрика участка мотористка Маранеа, «Электроинструмент» завода токара Евлоева, кхычар.

Коммунистически къахьегама тӀехьа, укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра тӀехьа шерра социалистически яхь йоаржаяра Наьсарен промышленно - производственни зона беррига болхлошка, инженерно - технически болхлошка, гӀулакхерча вахага кхайкарал дир слете дакъа лоацаш хиннараша.

ДикагӀболча производственникашта - коммунистически ударникашта парткома Сийлен грамоташи деза совгӀаташи делар.

Н. ПАШЕННЫХ,
Наьсарен промышленни парткома идеологически отдела заведующе заместитель.

Де в доагӀаш сий ду Ермоловски совхоза салхазараш леладераша Курбанова Маликай. Кхо эзар кӀориг я цо лелаеш. Ши бутт баллалца хьал а кхейий, дӀалу цо уж, 5 — 6 процент мара ца йолийташ. Шин балха опыт къонача птичницашта дӀайовзийт Маликас.

Сурта тӀа: шийх ялх бутт баьнача кӀаьникаца Шаранеца цӀагӀа салоӀаш я Малика.

Х. В[illegible] сурт.

Дукхагӏа новкъостал де

Дукха ха йоацаш вай республике чакхъяьлар Ерригсоюзни юртен VI республиканскийн хьажарий хьалхара этап — агитбригадашки хьажар. Цу юкъе дакъа лоацаш хилар 1500 саг чувоагӀа 120 агитбригада.

Цу хьажарий октябрь бетта хургйолча шоллагӀча этапа юкъе дакъа лоацаргда художественни самодеятельноста а халкъа театрий а коллективаша. Вай заман эггара толашагӀа йола идеяш — марксизма-ленинизма хьехамаш дийнача образашца, художественни формаца дукхача бахача наха кӀоаргга дӀайовзийтара бокъха лоархӀам болаш я уж. Дейгара ди массала доал лаккху юрта вахача сага культурни хьашташ. Профессиональни театре санна юрта сценаш уттаелга дӀадах цо. Цудухье художественни самодеятельноста коллективашта доккха методически новкъостал эш.

ХӀанз республике чӀоагӀа къовсам лоаттабу хӀара клубе драмкружок хилара тӀехьа. Нагахьа санна дӀададахача шера 1292 саг юкъевоагӀаш 109 драмкружок хиннале, хӀанзе болх беш я 1614 саг юкъе вола 143 драмкружок.

ХӀара драмкружок ше майра гойт цун репертуаро. ЧӀоагӀа лоархӀаме да постановка кийчъерий а зрителий а безам тӀагӀоргбола пьеса харжа хар. Репертуара юкъе дахийта деза производства хьалха латтарашка даьха таламаши балха тӀера кхоачамбоацарашиши дувца моттигерча авторий лоаца дувцараш, стихаш, сценкаш, частушкаш.

Режиссер ва спектакль кийчъеча наха хьакхле лелаер. Цу нахах хӀаранена малагӀа роль дикагӀа ловзалургъя режиссера харах тайша ба постановка боаккхаргбола толам. Из дика ловзаш хила веза ший зритель, цуа хьашташ, цунна практически балха новкъостал хургдола хӀама, тӀаккха сакъердаме а хьажа дог доагӀаш а хургъя оттаеш йола пьеса. Шийна роль, цун идейни чулоацам, практически пайда кӀоаргга бовза беза артиста. Постановка хӀара этап бокъоаца кийчъяь, массе оагӀорахьара яйза хила еза.

Дика болх бу Шелковски, Шаьла, Грозненски районий драмкружокаша. Цу районий юрта клубашкеи культура цӀеношкеи уттаю тайп-тайпарча тематиках йола — машаре тӀехьа халкъаша лоаттабеча къовсамах, советски сага, турпалча къахьегамах, колхозхой вахарех, сийрда кхоане гаргайоалаеш советски ваха хьийнаре беча бахха юстара бувлача, вайна новкъарле еча тунеяддех, браконьерах йола цхьан а дукхача а актех латта пьесаш, миниатюраш, скетчаш, [illegible].

Масала, Шелковской района Каргалински культура цӀено оттайир Дьяховичне язъяь 3 актах латта «Замеш» яха комеди, хӀанз «Даиман дийна» яха поэма кийчъю цо хьажара, Шаьла района Сержень-Юрта клуба коллективо — В. Карасева язъяь «Сагапара безам» яха цхьан актах латта пьеса, цу района культура цӀено — Х. Ошаева «Ши Зайбулла», в. кх.

Драмкружокаш дегӀайоагӀаш хилара тешал деш да цу морча кружокех Наьсарен-Вокзалени Орджоникидзевски станицен халкъа театраш хилар. Режиссераша А. Боковен З. Чистяковаси кӀезига къахьегаизар уж театраш вӀашагӀтохача а дегӀадоагӀача а.

Наьсарен-Вокзалерча халкъа театро оттаьй І. Юсупова «Іайшет», О. Мальсагова «Салихьат», А. П. Чехова «Зоахалоли» «Хирурги» яха а кхьийола а пьесаш. ХӀанз цо кийчъю И. Базоркина «Сатоссаш» яха пьеса. Сунженски халкъа театро оттаьй Успенске «Юхьа тӀа кӀеьдаш йола йоӀ», вежарий Турар «Зоаодера кагий нах», И. Эвальда «Майра денаш» яха а кхьийола а пьесаш.

Чехка дегӀадоагӀаш а йоккха кхоене йолаш а да Сунженски халкъа театр. Цо оттае дерхӀ В. Катаева «СалоӀа ди», Погодина «Іаьржа оалхазараш» яха а кхьийола а пьесаш.

Халкъа театр шоай районе хилар доккха хӀама да юртарча клубаштеи культура цӀеноштеи. МалагӀа пьесаш оттае еза, уж мишта кийчъе еза хьехар драмкружокашта, гримашцеи, костюмашцеи, кхыча эшача хӀамашцеи новкъостал ду.

Юрта клубаштеи культура цӀеноштеи практически а методически а доккха новкъостал ду халкъа творчески Нохч-ГӀалгӀай республикански цӀено. Ерригача районашка дӀахьийтай могача произведенеи репертуар, халкъа творчества Центральни ЦӀен методически письмо, къаьст-къаьста кепа теха йоза е пьесаш: Х. Ошаева «Ахмар-Хьажа», А. Алеутдинова «КӀи марса ха», В. Делюхина «Хе йисте», кхьираш. Халкъа творчества Республикански цӀено ший методисташ ухийт юрта клубийн культура цӀенойн коллективашта практически новкъостал де.

КӀезига новкъостал дац драмкружокий коллективашта А. П. Чехова цӀерахча Республикански библиотеко з[illegible] дола литература лоаттаду, методически хьехамаш тел, хала, музыкальни, кхыдола книгаш выставкаш ю.

Юрта клубийн культура цӀенойн коллективаш дика юкъ-чьена Ерригсоюзни юрта республиканскин хьажарашка йоагӀаргхилхарах дог теш.

Л. ГАДАЕВ.
Халкъа творчества республикански цӀен методист.

[illegible] вайнига кхаьчаб вежарашка долча азербайджански халкъа Бакурча Самед Вургуна цӀерахча эрсий драматически театре артисташ.

Грозняерча М. Ю. Лермонтова цӀерахча театре ший гастролеш дӀахьоргъя цар.

Сурта тӀа: Грозняерча вокзале азербайджански артистащца Грозняра къахьегамхой вӀашагӀкхетар. Н. Кобиашвиле сурт.

Футбол

«ШАХТЕР»—«ТЕРЕК»—2:1

Самардийнахьа Грозняра «Терек» яха футбольни команда «А» классе [illegible] Донецкерча «Шахтерапа» лайзар. «Шахтер» чӀоагӀа команда я, 1961-чей 1962-чей шин шера СССР кубок яьккхай цо.

Дукха нах бар уж шин команда ловзе вӀашагӀкхетарга хьежаш.

Сайрийка 5 сахьт даьнча, Ерригсоюзни категоре судахо волча Демченкос (Москве) ловзар хургдолча майдана хьатӀабех футболисташ, ловзар дӀадолалу. Фусамдаьша атака йолаю хьаьшашта. Хьаьший вороташка бургаш чутохара кхерам отт: Михеева хьайита бургаш вороташка йохийт Жердева. «Шахтера» футболисташта холу шоашна ловзараш чӀоагӀа болга, бургаш говза карара хара е лун, барт тайна, чӀоагӀа ловзе болалу уж. Чехк-чехка атакаш ю «Шахтера» нападающеша Казакова (№ 11), Коршунова (№ 7).

20-гӀа минут а ловзар доладенна. «Терека» футболисташка кхоач бургаш. «Шахтера» вороташтa тӀатаӀ уж. Бургаш чутоха ха отт. Нападающешта Михеевни (№ 11) Жердевнеи хаппар шоай баьнача аьттох пайда ма. Маькара хилар хьаьший вратарь Стрелков — во говза лоаш чутеха бургаш.

Цкъа «Терека», тӀаккха «Шахтера» ен атакаш сихлу. ЧӀоагӀа дика ловз шаккха а команда, бакъда хьаьший шаьргӀа, говзагӀа ловзаш холу. КӀезига ха йисай хьалхара тайм йистеяла. Коршунова бургаш дӀалу Ананченкога (№ 9), цо «Терека» хьалхара чутох бургаш. Счет 1:0, Дукха ха ялалехьа фусамдаьшта кхы а бургаш чутох А. Родина. Эшабаьча «Терека» команда футболистий дог виха.

Полвуг шоллагӀа тайм. Грозняшта хила ха котбоале, мишта дог доаларгда цунга? Бакъда уж хӀана бартагӀа, маькарагӀа лоаь. Аттехьарча флангте цар хоза карара хара эц бургаш. Бордовских (№ 7) Михеевна аьрдехьа ба. Кастъкаста отт хьаьший вороташка бургаш чутокара кхерам. Болельщикаша ура а гӀайтте пхьатарра цӀогӀарч детт: «Терек», «КӀантий ба!» ахаш. Хьежараш гӀадбихар доаланзар «Терека». Ловзар эттa 54-ча минуте таьмнара хьаьший сетка чу бургаш тох Дьяченкое. Счет 2:1, Кхы ва хувиа ца луш ловзар чакхдоал.

Массаза лоа «Терека» футболистех. Гуттара дика лайзар защитник Виктор Каюшников (№ 5). Нападающеша мелал йора бургаш чутеха яккха езача кана. Из цар гӀалат да, из бахьан долаш бургашки йоалар царех. ЧӀоагӀа чутеха мессехк бургаш лаьцар вратара Козлова. Матч лаьттача ерригача хана донецки спортсменаша бокъо йоацаш лелаедь хӀамаш могийташ хилар судахо Демченко.

Цу тайпара, Советски Союза кубок яккха деча ловзарашта юкъера яьлар «Терек». Бакъда гулбенна нах раьза бар цу командана по мехка ниа болашагӀчарех йолча командаца — донецки «Шахтераца» ловзаш йоккха говзал хьахьокхарах. уж тешар мехка «Б» класса командашта юкъе «Терекс» хьалхара моттиг йоаккхаргхиларах.

Р. АУШЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгӀа

Радио: 6.30 — Юрта болзана болхлошта передача (нохчий меттала); 6.45 — концерт; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.15 — «Сердало» газета оагӀонаш тӀара; 8.25 — «Ейгача музыка концерт; 8.45 — «Къона тӀехье» яха передача (нохчий меттала); 16.00 — радион телевизионни передачай программа; 16.05 — «Болатал чӀоагӀагӀа» яха очерк. Литературни передача (гӀалгӀай меттала); 16.25 — ашараш; 16.30 — керда хоамаш (гӀалгӀай меттала); 16.45 — ашараш; 17.00 — «Тха микрофона хьалхашка» яха передача (эрсий меттала); 17.15 — промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Къонал» яха передача (нохчий меттала); 18.20 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.35—нохч-гӀалгӀай ашараш; 19.00 — Чехова цӀерахча республикански библиотека болхлой зийнех оттадаь концерт.

Хьажа

Телевидени: 18.20 — Передачай программа; 18.25 — телевизионни кердадараш (эрсий меттала); 18.40 — доазол арахьарча гӀулакхий хьакъехьа комментаторе къамаьл; 18.55 — «Польшера баха хьаьший» яха киноочерк; 19.10 — Пушкин музыка тӀа; 20.10 — берашта аьрхӀа мультфильм; 20.30 — «Тхо Саратовера да» яха эстрадни представлени; 21.30 — передачай программа; 21.35 — «Рабурдена тӀехье» яхача Э. Золя комеде тӀара оттаь телевизионни спектакль.

Город Грозне, Лесопильни улица, № 29 йолча цӀагӀа яхача Баранова Клавдия Михайловнас суде деннад Баранов Николай Александровичатара ше хьаларах дола дош. Дош дувцаргхьа Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча суда.

Автолавка— кхай тӀа

— Вайнига Лема воагӀа! — иштта дешаш хаза йиш я хӀара денна Урус-Мартана производственни управлене «Лермонтовский» совхоза кхашкарча болхлошкара, доахен леладерашкара. Ши говзал йолаш ва Сулейманов Лема. Ачхой-Мартана сельпо автолавка шофер а цун продавец а ва из. ТамашийнагӀа хӀама дац из.

Бригаде е звено ше хьа малхаьччанге а кулгаш а диле мах бе дӀаотт из. ДоагӀаш сий ду цун совхоза болхлоша а шийца болх беш болча болхлоша а.

Дукхьал кхай тӀа шоашта эша товараш еца йиш я кхашка къахьегарий. Масса а хена автолавка чу хул бакача наха дукхха эша товараш — кӀада, маргарин яха даьтта, иштта кхьийола а хӀамаш. Цул совгӀа дукха къахьийгад нов. Сулейманова продавец воацаш мах бергболаш болх вӀаштӀехьбаккхара. Продавец а воацаш болх бар хӀанз а шерра даьржадац, цхьабакъда «Лермонтовский» совхоза пхе отделенен Коатарой-Юртен иштта гӀулакх дика ду. Коатарой-Юртерча тика чу болх беш вар а нов. Сулейманов ше ва. Бакъда, йоккха-м яц тика чурча товарий ассортимент, хӀаьта а эшшаш дола товар хул цига.

Иштта болх барах нов. Сулейманова вӀаштӀехькоал бетта план дукхха тӀехкхоачаш а я хьалха латтача продавеций мутӀарашта юкъе хила. Иштта апрель бетта план 107 процента май беттарча плана тӀа 1000 сом тӀакхийттадоллаше а май бетта план 104,2 процента кхоачашъяьй цо.

С. ЧУХАРЕНКО.

ШАСТРИ: ИНДИЙСКИ КЪАМАН КОНГРЕССА ИЕРТТЕРА ДЕКХАР—СОЦИАЛИЗМ

ДЕЛИ, 3 июнь. (ТАСС). Индийски къаман конгресс яхача парте парламентски группа членашца сахьти ше [illegible] деча хана керда хержача группа лидера Лал Бахадур Шастре аьлар парте шийна хьалхашка оттаду нерттера декхар — социализм да, аьнна. Конгресса политика формулировка яь я, нертагӀа даьккхар цо. Сиха а пайда баргбола оагӀорахьа а из чакхъяккхара тӀаххувш хила деза вай. Тайша а тайша ше хержарах берлла а аьнна ИНК парламентски группа членаш Шастре тӀахьийхар Джавахарлал Неру партена хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара беррига низ тӀабахийтара, Индийски правительства политика ларделра принципаш хьалхагӀа хиларах юсаш я, аьнна белгалдаьккхар Шастре. Бе болх ца хилара кхьели мехкара дӀахьара тӀаххувш хургъя парте а правительство а.

МАЛХБУЗЕН МЕХКАШТА ТІЕХЬА КІЕЗИГАГІА ХИЛАР

ЖЕНЕВА, 3 июнь. ТАСС-а корреспонденташа Г. Шишкинее Г. Дрогуновее хоам бу:

ООН-а торговленех дегӀахаран йолча конференце чӀоагӀа ийшар малхбузехьара паччахьалкхенаш. Малхбузехьарча паччахьалкхений 20 голоса духьала дегӀаухачен социалистически мехкий 83 голос а йолаш конференце йиъалагӀча комитето могайир дегӀаухаш болча 72 мехко кийчъяь йола, дунен халкъашта юкъера торгови организаци хьаяра хьакъехьарча дешах йолча резолюце проект. Дунен халкъашта юкъера кердача хьисапера торгови организаци хьаяра идея еннар Советски Союз я. Хьалхарча стаде а тӀехь — конференце пленарни заседанеш йолча хана а Советски Союза идея чӀоагӀа хьаллаьцар дегӀаухача мехкаша. Цхьабакъда, шоашта мамогта цунна духьала даьлар Малхбузехьен капиталистически мехкаш.

Цхьабакъда, дегӀаухача мехкаша хьаллоацаш йолча советски предложенена духхьала еш йолча атакех хӀама хургйоацилга кхета а даь, кхы тайпа маневр хьовзайир Малхбузено. Дунен тӀарча торговлена чухь капиталистически мехкий диктатура юридически чӀоагӀъеш йола «дунен халкъашта юкъерча торговле комиссия»—яхар вӀашагӀйоллара хьакъехьара ший проект кхайкайир цо.

ЙиъалагӀча комитете хиннача дискуссе къаьстта дика хьахьекхад, конференце дукхагӀа йола доакъашхой торговлена йолча дунен халкъашта юкъера организаци сихагӀа хьайича бахьаьа хеташ хилар. ХӀаьта а, белгалдаьккхар цо, Малхбузено еш йола духьале бахьан долаш компромисс ца йича далаяр дегӀаухаш дола мехкаш. Комитето могаяь йолча цар проекта тӀа дувцараш из организаци вӀашагӀйолларте доалара це деза гӀулакхаш мара дац цу тӀа цхьаккха хӀама а аьннадац из хьергйолча хакахь. ХӀаьта а нийсача новкъа хьалхашкахьа боакха гӀа лерхӀ советски делегаце цу резолюцех, хӀаьта социалистически мехкий группа резолюцена тӀехьа голосовани елга тӀа а гӀертадац цо. Нагахьа санна из ашаш моттиг хуле, белгалдаьккхар Г. П. Аркадьева, советски делегаце шийга ют социалистически мехкий резолюца юха а хьалханка оттаяра йола бокъо.

Л. Б. ШАСТРИ

(БИОГРАФИЧЕСКИ СПРАВКА)

Лал Бахадур Шастре 1904-ча шера 2-ча октябре Бенаресе ваьв. Цул да хьехархо хиннав. Дешаш ва «Харии чакра» яхача колледжеи «Каши видьяпитх» (Бенарески университет).

Индийски халкъо лелийнача къаман-паргӀато къовсамо дакъа лоацаш хилар бахьан долаш ингалсийски колонизаторашаь Іаьдалоша дукхазза а дийцав из. Ерригга а хьаь[illegible]тӀехача 9 шу шерте за [illegible] Шастре набахта.

1935-ча шера денз 1939-ча шерранна Уттар Прадеш яхача штата Индийски къаман конгресс (ИНК) яхача парте комитето секретарь хиннав Шастре. 1947—1951 шерашка — Уттар Прадеш яхача штатерча правительствое волаш транспортех министр.

1951-ча шера Индийски къаман конгресс яхача парте генерални секретарелла хержар Шастра, хӀаьта Инде эггара хьалха хиннача массане юкъерча парламентски хоржамашка парламента штатий совета депутателла из харжа волча 1952-ча шера денз Инде правительстве дукхача а кулгалдеча балхаш тӀа хиннав Шастре.

1957-ча шерей 1962-ча шерей парламента халкъа палате хержав.

1961-ча шера апрель бетта Инде чурча гӀулакхий министралла хьожаваьв, из цу гӀулакха тӀа хилар 1963-ча шера партийни балха вехьаллца.

1964-ча шера январь бетта портфель йоацача министралла хьожаваьв. (МИДА балха, атомни энергена йолча комитета министрий кабинета секретариата кулгалдеш хиннав).

Л. Б. Шастре член ва ИНК болх беча комитета, организационни дешашта йолча комитета, ИНК централни парламентски комитета.

Белгалваьнна вола паччахьалкхен деятели Джавахарлал Неру лелаьча машарен цхьанна группировкех дӀа ца кхетарен политикана мутӀахьа воле сиги из хиларах тарра лоаваш ва Инде Л. Б. Шастре.

Шастрейн тӀадиллад правительство вӀашагӀйоллилга

ДЕЛИ, 3 июнь. (ТАСС). Инде Республика президента С. Радхакришнана тахан Лал Бахадур Шастрена тӀадиллад кердача правительствана керте оттнага а министрий кабинет вӀашагӀйоллилга а.

ХӀанз дукха ха йоацаш Инде вежа волча хана Л. Б. Шастрех а хиийтта цунца чӀоагӀа безаме, доттагӀлен къамаьл хилар СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, КПСС ЦК Президиума члена А. Н. Косыгина.

(ТАСС).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРЧА ГАЗЕТИЙ ОАГІОНАШ ТІАРА

Н. С. Хрущева ингалсийски лейбористски парте лидерца Гарольд Вильсонаца хиина къамаьл, новкъост Вальтер Ульбрихта цунца баьхка ГДР партийни паччахьалкхени делегаци Советски Союзе баьхка хилар, Индийски къаман конгресс яхача доал деш йолча парте лидералла Лал Бахадур Шастре харжар, Гонолулура совещани — уж дешаш да доазол арахьарча газетий внешнеполитически информаце дукхагӀа дола керттердараш.

Н. С. Хрущева Г. Вильсонаца хиина къамаьл «доттагӀленнен безамен» чакхдаьлар белгалдоах ингалсийски газеташа. Советски правительствана керте латтар лейбористски парте лидерна вӀашагӀкхетарах бола хоам эттара дика гӀа бӀарг тӀоттаргболча мотте хьалхарча оагӀо тӀа ийна теха «Гардиан» яхача ингалсийски газето.

Шастре хархарах бола хоам ерригача Инде а Іалаьмате чӀоагӀа раьза хиина тӀеийна [illegible] белгалдоах индийски газеташа. Кхелха Дж. Неру цунах чӀоагӀа теммаш хилар белгал а доахаш, Индийски къаман конгресс яхача парте чӀоагӀа лоархӀаш а сий деш а из хилар гучадоалаш да Шастри харжар, яхаш нертагӀдоах редакционни статья тӀа «Хиндустан таймс» яхача газето. Инде чухьарча а арахьарча а политике Неру ниъ дӀахо хьоргбола саг лерхӀ Шастрех французски нена йоазоно. Лаосски дешна хьакъехьара Советски Союза предложене хьакъехьа а аьнна а Лаоса дешна дунен халкъашта юкъера совещани гулъелга хьаллоацаш а Шастре из заявлени къаьстта белгалйоах американски газеташа.

Гонолулу хиина совещани чакхъяьлар дахха а доацаш «Нью-Йорк таймс» яхача газето аьду, цу совещани керттера уйла тӀаххийтар «Къулбехьен Вьетнаме партизанашта духьа лоаттабеча къовсамах дикагӀа пайда мишта эцаргбар» яха дош да, аьхаш.

Къулбехьен - Малхбоален Азе ше лелаш политика бахьан долаш США хьаьж исаш хиларах аьду цу газета тӀа Сульцбергера. «США-на хета йиш йолаш дац, — белгалдоах цо, — Франце шоай оагӀув хьалоаварг ма йий, аьнна. Малайзерча гӀулакхашта вай ший ца даккхарга хьежна мара США-на тӀехьа хургъя Англи—США-на практически пайдана боаца организаци хиннай СЕАТО-х».

«Пасьон» яхача парижски газето лерхӀахь, Гонолулу хиннача совещане доакъашхоша президента Джонсона дургйолча рекомендацента юкъе гӀоргда «Индокитайски нагӀайрен тӀара шоай арахьара политика тӀера ца а йолаш США-с хоадайбоалаш дӀахо хьовга». «МоалагӀча бесса гӀерта а Къулбехьен-Малхбоален Азе США тӀема хилача чугӀортарах доакха зулам дале тараургда» белгалдоах «Либерасьон» яхача газето.

Экономически торговлени делахьа французски Испанеца консультаций йолаш, аьнна, «Юкъарча рынка» мехкаша тӀайийцача решение лакхъяьа хоамаш ду малхбузехьарча газеташа. Цу доакъе доккха маӀан долаш хилар дегалвески дипломати, яхаш аьду «Эхо» яхача французски газеташа.

«Европа ВӀашагӀхийтта Штаташ хьахра деношта йола комитет» раьнчув Бонне хиннача совещанех тоаме а бац малхбузенгерманско «Франкфуртер альгемейне» аьду, НАТО массе оагӀорахьарча ядерни мехий проблемага хьожача хана, цхьа барт хилаьар совещани доаккхьишхой, аьхаш.

(ТАСС).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦӀеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-61; бахьхкхама секретара—2-45-48; партийни вахарен, промышленни, пертбоахама, кехатий отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-61; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типография. Революции проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ05150. Заказ № 3263.